

Museoviesti

2008

Etelä-Karjalan Museo

**LAPPEENRANTA
2008**

Museoviesti

Julkaisija: Etelä-Karjalan museo
PL 239
53101 Lappeenranta
p. (05) 616 2261
telefax (05) 616 2911
jukka.luoto@lappeenranta.fi

Toimittajat: Jukka Luoto
Miikka Kurri

Taitto: Tuomas Nokelainen

Kansi: Lemiläiset Sutelan talon pojat ongella
1930-luvulla. Valokuva: Anton Taipale.
Etelä-Karjalan museo

© Etelä-Karjalan museo, 2008

ISSN 0358-9897

Museon avoimet ovet

Lappeenrannan museoissa on nyt puolisen vuotta kokeiltu avoimia ovia kerran kuukaudessa. Joka kuukauden ensimmäisenä perjantaina asiakas on päässyt ilmaiseksi tutustumaan museoiden näyttelyihin. Kokeilu jää tauolle kesän ajaksi, mutta jatkuu taas syksyllä ainakin tämän vuoden loppuun.

Kannattiko? Jo nyt voi sanoa, että tavoite on saavutettu. Kävijämäärät ovat nousseet kymmenkertaisiksi kyseisinä päivinä ja kokonaiskävijämääräkin on kuukausittain kasvanut. Puhumattakaan tyytyväisyydestä, joka puskee asiakkaiden kommentteista. Asiakkaan näkökulmaa pyritäänkin jatkossa ottamaan huomioon yhä enemmän museon toiminnassa, ja ehkäpä tulevaisuudessa joitakin näyttelyitä tai oheistoimintoja voitaisiin kehittää yhteistyössä eri asiakasryhmien kanssa.

Museonjohtaja David Fletcher Liverpoolista otti taannoin esille valtakunnallisilla museopäivillä museoiden sosiaalisen vaikuttavuuden. Koska museoilla on sosiaalinen vastuu oman alueensa ihmisistä, museot on tuotava paikallista ihmistä lähelle. Näin museo saa jalansijaa yhteisössään ja pystyy todella vaikuttamaan ihmisiin, ja sitä kautta myös yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen. Museon tulee käydä aktiivista vuoropuhelua sen sijaan, että se linnoittautuu seinien sisään odottamaan asiakkaita. Asiakkuus muuttuu pitkällä tähtäimellä kumppanuudeksi.

Suhteellisen pienessä yksikössä ja kaupungissa vuoropuhelun käyminen on monesti helpompaa kuin isoissa laitoksissa. Kun ottaa vielä huomioon karjalaisen perinteen, jonka mukaisesti ensimmäisessä viidessä minuutissa on selvitetty sukulaisuussuhteet, elämän tärkeimmät vaiheet ja käsilaukun sisältö, ei salaisuuksia paljon jää. Loput selvitetään erilaisissa asiakaskyselyissä. Meilläkin on sellaisia vuosien varrella tehty.

Muutama vuosi sitten tehdyssä asiakastutkimuksessa huomattiin, että keski-ikäiset lappeenrantalaiset miehet olivat uhanalaista lajia museovieraittemme keskuudessa. Eivätkö he vieraile museoissa muutenkaan, vai eivätkö meidän näyttelymme ole olleet riittävän kiinnostavia heidän kannaltaan? Keväällä 2008 esillä ollut Suomalainen puukko -näyttely työnäytöksineen oli tietoinen valinta tälle kohderyhmälle, ja se tuntui tepsivän. Miesasiakkaatkin löytyivät. Museon tehtävänä on toimia kansallisena muistiorganisaationa ihan jokaiselle iästä ja sukupuolesta riippumatta.

Lapsille järjestetyt työpajat ja kierrokset ovat olleet viime vuosina alati loppuunmyytyjä. Lapset ovat meille tärkeitä asiakkaita. Heitä kasvattamalla, ja heidän kanssaan yhdessä kasvaen, luomme mahdollisuuksia tulevaisuuden museotyölle. Samalla myös koulutamme tulevia kansalaisia ja päättäjiä huolehtimaan yhteisestä korvaamattomasta kulttuuriperinnöstämme.

Ei mikään turha tehtävä.

Lappeenrannassa tuomen kukinnan aikaan 2008

Sisällysluettelo

ETELÄ-KARJALAN MAAKUNTA KAKSI PUHEENVUORO 6	6
Pertti Jurvanen MAAKUNTA - MIKÄ SE ON? 6	6
Tauno Moilanen ETELÄ-KARJALAN LOPPU 8	8
Jukka Luoto UUSIIN ASEMIIN Rakennustutkija Miikka Kurri 10	10
Pekka Siiröpää ETELÄ-KARJALA VÄÄRÄLLÄ PUOLELLA RINTAMAA SUOMEN SODASSA 1808-1809 11	11
Anniina Kivelä KORKEAKOULUHARJOITTELIJA KOHTAA KONKARIN 16	16
Elina Vuori ETELÄ-KARJALA KAMERASSA 19	19
Mariina Kellokumpu KEHRÄÄMINEN ON HERÄNNYT RUUSUSEN UNESTA 22	22
VUODEN PAIKALLISMUSEO 24	24
Jaana Juvonen & Pertti Jurvanen PARIKKALAN MEIJERIMUSEO 24	24
SUOMEN JA KARJALAN KARTTAKUVAN KEHITYS 27	27
Jukka Luoto YKSITYISKOHTIA AARNO PILTZIN KARTTAKOKOELMASTA 27	27
Miikka Kurri RAKENNUSPERINTÖTIE TOA JA ETELÄKARJALAISTA KULTTUURI- MAISEMAA VERKOSSA 32	32
Jukka Luoto METKA MUSEORETKI SARKAAN 34	34
TIEDOTTEET 35	35
INFOSIVUT 36	36

Etelä-Karjalan maakunta

Kaksi puheenvuoroa

Museoilla on läheinen kytkös historiallisiin maakuntiin. Taustalla on ajatus siitä, että kullakin maakunnalla on myös esineellisen perintönsä kautta ominaispiirteensä, joita maakuntien museot pyrkivät tutkimaan ja tallentamaan. Ilman Etelä-Karjalan maakuntaa ei ole Etelä-Karjalan museota.

Koko maakunnan olemus on joutunut tänä päivänä vaakalaudalle. Asiasta ovat olleet huolestuneita mm. kaupunkineuvos Tauno Moilanen ja kotiseutuneuvos Pertti Jurvanen. Museoviestin toimitus julkaisee kummankin neuvoksen puheenvuoron tästä aiheesta.

Pertti Jurvanen

Maakunta - mikä se on?

Sukulaisen sukulainen, kaksi sotaa käynyt isäntämies tähysteli kesäisen taivaan sääruutua ja totesi, että taitaa tulla ihan maakuntasade. Oli ollut pitkä pouta ja nyt näytti lupaavalta. Meistä lapsistakin tuntui, että oli toteutumassa hyvä asia: odotettu maakuntasade. Sana maakunta jäi mielenpohjalle miltei lämpimän kesäsateen synonyymina.

Miksi isäntä ei sanonut, että taitaa tulla ihan lääninsade? Ehkä hän oli jo siihen ikäänsä huomannut, että lääni on alueena kovin epävarma käsite. Valtiovalta liikuttelee suuressa viisautessaan läänien rajoja ja keksii niille uusia nimiä. Koko ikänsä samalla paikalla asuneena isäntä tiesi kuuluneensa Viipurin lääniin, Kymen lääniin ja Etelä-Suomen lääniin. Läänien pääkaupungit olivat olleet samassa järjestyksessä Viipuri, Kouvola ja Hämeenlinna. Viimeksi mainittu kaupunki on eteläkarjalaisille melko vieras, kuin myös maaherra ja lääninhallitus. Kummallinen liukuma lounaaseen näyttää ennustavan seuraavaksi pääkaupungiksi Maarianhaminaa.

Suomen vaakunassa on yhdeksän heraldista ruusua. Ne kuvaavat yhdeksää perinteistä maakuntaa, jotka ovat Satakun-

Suomen suuriruhtinaskunnan ja Karjalan vaakunat Kustaa Vaasan vuonna 1591 valmistuneessa hautamuistomerkillä K. Pirisen mukaan.

ta, Varsinais-Suomi, Häme, Uusimaa, Savo, Pohjanmaa, Lappi, Ahvenanmaa ja Karjala.

Vanhimpina maakuntina tunnetaan Suomi (Varsinais-Suomi), Häme ja Karjala. Näitä ei ole koskaan perustettu vaan ne ovat syntyneet spontaanisti. Suomea asutettiin pitkien

ajanjaksojen kuluessa idästä, etelästä ja lännestä. Heimojen väliin jäi laajoja erämaita, jotka erottivat ja eriyttivät yhteisöt toisistaan vuosisadoiksi. Maakuntien muodostumisesta ei ole päättänyt kuningas, ei keisari eikä valtiovalta. Asukkaita yhdisti esimerkiksi menneet vaiheet (historia) yhteinen puhekieli (murre), uskontokin (ortodoksinen Karjala) ja usein myös elinkeinot (Lapin porotalous) sekä eräänlainen 'veriveljeys'.

Maakuntien vapaat miehet hoitivat vielä 1200-luvulla kirjoittamattoman tapaoikeuden avulla yhteisönsä asiat. Kuningasvallan vakiintuessa ensimmäiset kirjoitetut laitkin olivat maakuntalakeja. Kuningas nautti maakuntien luottamusta eikä päinvastoin. Jo muinoin Ruotsin ensimmäiset kuninkaat ja sellaiseksi aikovat kutsuivat Suomen (Varsinais-Suomen) Hämeen ja Karjalan maakuntien edustajia kuninkaan vaaliin ja muuhun neuvonpitoon.

Väestön lisääntyessä ja toimintojen monipuolistuessa ei vanha maakuntajako riittänyt. Seuraavana hallintomuotona olivat linnaläänit isäntineen, tuomareineen ja verovoutineen. 1630-luvulla maa jaettiin neljään maaherrakuntaan: Turun maaherrakunta, Häme ja Uusimaa, Viipurin maaherrakunta ja Pohjanmaa. 1770-luvulla läänejä oli kuusi ja 1830-luvulla kahdeksan. Maakunnat eivät kuolleet, vaan olivat jääneet elämään aatteellisella, topeliaanisella tasolla.

1990-luvulla oli tarpeen perustaa Suomeen 20 seutukaava-aluetta, jotka poimivat **nimensä** useimmin ositetun vanhan maakunnan mukaan, kuten esimerkiksi Etelä-Savo / Pohjois-Savo. Oman maakuntamme, Etelä-Karjalan osalta syntyi ei ole kuitenkaan samanlainen. Etelä-Karjala oli ennen Pariisin rauhaa ja uutta rajaa suuri, saman niminen maakunta, joka käsitti laajan alueen Saimaalta Viipurinlahdelle ja Karjalan kannakselle. Nykyinen Etelä-Karjala on siis osa historiallista Karjalaa ilman valtioneuvoston päätöksiä.

Suomi jaettiin siis 20:een niin sanottuun toiminnallistaloudelliseen maakuntaan. Vuoden 1997 lääninuudistuksen ansiosta näiden uusien maakuntien rooli vahvistui entisestään. Lopullisesti nykyään voimassa oleva maakuntajako määriteltiin vuonna 1998 Valtioneuvoston päätöksessä maakunnista.

Nykymaakunta (Kymenlaakso on "nykymaakunta ja talousalue", joka on historiallisesti osa Uudenmaan, Hämeen ja Karjalan raja-aluetta.) on luonteeltaan kuntien autonomiseen päätöksentekovaltaan perustuva yhteishallinnollinen yksikkö, joka ilmentää paikallisdemokratiaa aluetasolla valtion suuntaan (vrt. lääni valtion hallintoyksikkönä). Valtionhallinnon alueellinen toimeenpanovalta ja kunnallishallinnon alueellinen päätösvalta kohtaavat Suomessa työvoima- ja elinkeinokeskusten ja maakuntaliittojen tasolla, joiden aluejaot ovat pitkälle yhtenevät. Lain mukaan maakuntajohtajan johtama maakuntaliitto vastaa maakunnan yleisestä *kehittämisestä ja suunnittelusta*.

Suomen 20 maakunnasta vain Ahvenanmaan autonomisella maakunnalla ja Kainuun kokeilumaakunnalla on

vaaleilla valittu maakuntaneuvosto. Muissa 18 maakunnassa maakuntaliiton ylin päättävä elin, maakuntavaltuusto, on kunnanvaltuustojen nimittämä.

Vastoin aikaisempia suunnitelmia maakuntien tehtäviä pyritään lisäämään. Samalla on ryhdytty tutkimaan läänien ja lääninhallinnon tarpeellisuutta. Vaaditaan jopa läänien lakkauttamista. Viime aikoina on kovasti puhuttu ja kirjoitettu *'maakuntien yhdistämisistä'*. Ilmeisesti kuitenkin on kysymyksessä ollut käsitteiden sekaannus. Kahden maakunnan hallinnon rationalisointi on varmasti paikallaan, mutta miten voisit yhdistää esimerkiksi Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson. Nykyisten nimien lakkauttaminen ja uuden keksiminen tuskin loisi mitään hyvää ja tavoiteltavaa. Etelä- ja Pohjois-Savon taikka nelijakoisen Pohjanmaan yhdistäminen olisi jo paljon helpompaa.

Ja kaikesta sekoilusta ja sekoittelusta huolimatta on kuitenkin olemassa ihan aitoa maakuntahenkeä. Tuntemme vielä olevamme jostakin kotoisin. Juurtuminen kotiseutuun on edelleenkin terve ilmiö. Lievä itsetietoisuus ja ylpeys omasta taustasta antaa ryhtiä arkeen ja aihetta juhliin. Tarkkaavaiset matkailijat kertovat, että edelleenkin tunnelma Kuopion, Porin ja Lappeenrannan kauppatorilla on omaleimaisen erilainen.

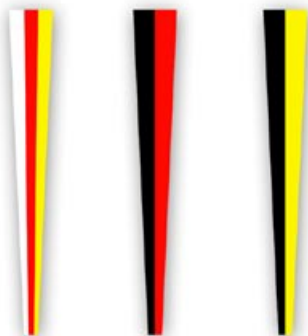
Kullakin maakunnalla, nyt jo monilla *'nykymuodostetuilla maakunnillakin'* on oma tuttu maakuntalaulunsa, -luntunsa, -kukkansa ja -viirinsä. Eron valtiohallinnon läänijakoisuuden kylmään virallisuuteen saa näkymään, jos istuttaa nuo äskeiset kuviot lääniin. Miltä kuulostaa läänin laulu, läänin lintu taikka läänin kukka!

Miten tähän tultiin ?

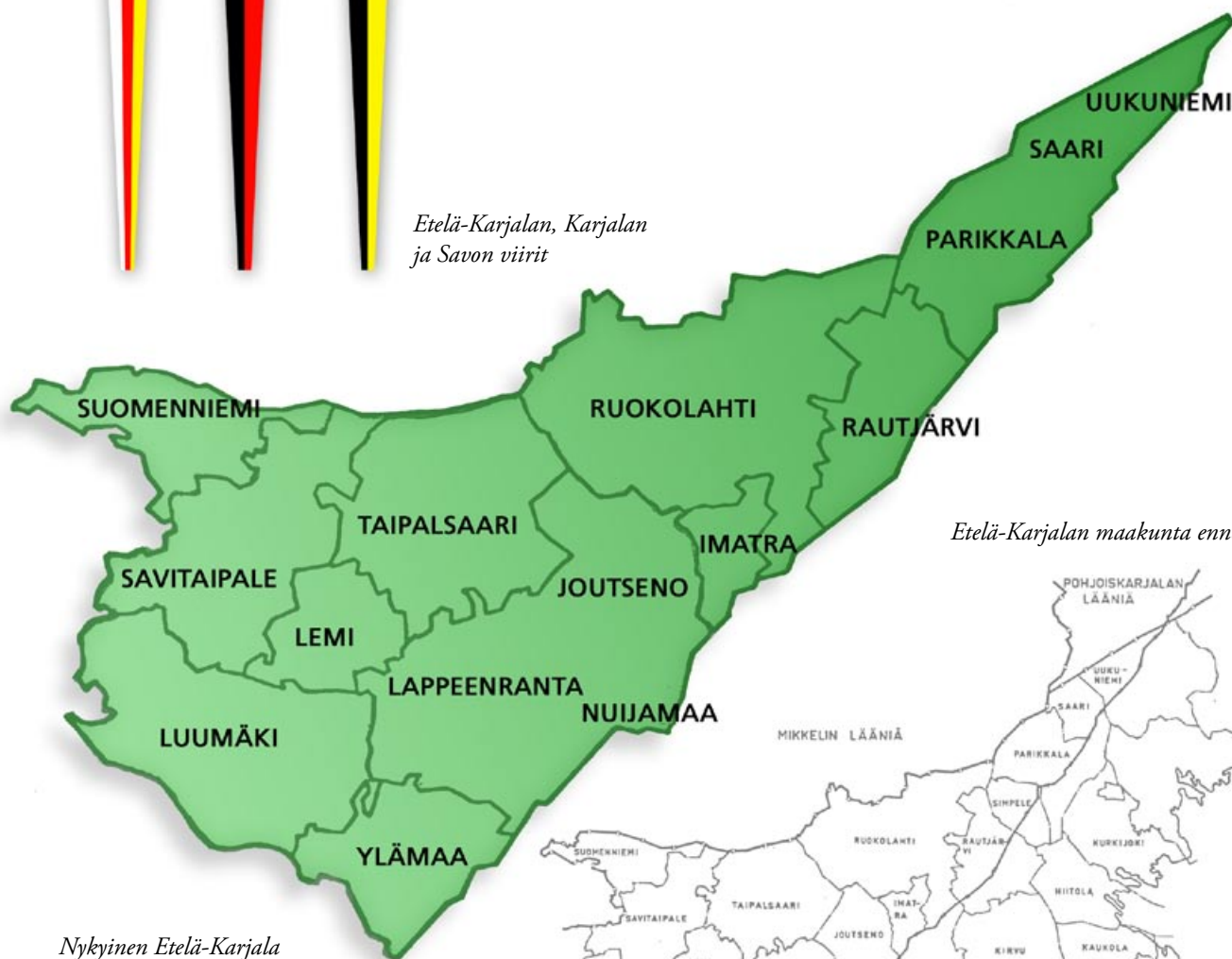
Vielä selvennykseksi kerrattakoon, että sotien jälkeen perustettiin Etelä-Karjalan maakuntaliitto edistämään maakunnan parasta ja vahvistamaan sotien sotkemaata identiteettiä. Maakuntaliiton jäseninä oli yhteisöjä ja yksityisiä, mutta se ei ollut kuntien komennossa eikä politisoitunut. Maakuntaliitto toimi kulttuuripainotteisesti, perusti mm. museon Lappeenrannan Linnoitukseen ja harjoitti seminaari-, juhla- ja julkaisutoimintaa. Kunnilla oli kuitenkin halu maakuntaliiton valloittamiseen. Sääntömuutoksen jälkeen kunnat valitsivat edustajansa maakuntaliittoon — muut eivät enää kelvanneet.

Kuten edellä kerrotustakin ilmenee, valtion toimesta maa jaettiin seutukaava-alueisiin ja vapaamuotoiset, kulttuuripainotteiset maakuntaliitot ja seutukaavaliitot sulautettiin yhteen. Meillä tästä aviosta syntyi Etelä-Karjalan liitto, jonka päätehtävänä on ollut seutusuunnittelu, eri tasoinen kaavoitus, yrittäjäpalvelaminen ja maakunnan edunvalvonta.

Vaikka nykyisiä maakuntien liittoja hallitaan poliittisten voimasuhteiden antamin valtuuksin, jokaisessa aidossa maakunnassa vaalitaan perinteistä omaa identiteettiä ja me-henkeä. Olisi henkisten voimavarojen tuhlausta yrittää hävittää perinteisiä, tuhannen vuoden takaisia maakuntia.

*Etelä-Karjalan, Karjalan
ja Savon viirit*

Nykyinen Etelä-Karjala

Etelä-Karjalan maakunta ennen sotia

Tauno Moilanen

Etelä-Karjalan loppu?

Etelä-Karjala on tynkämaakunta, Suomelle jäänyt osa Kannasta ja Karjalaa. Metsä- ja metalliteollisuus kasvoivat, jolloin savolaiset ja pohjoiskarjalaiset vaelsivat seudulle työpaikkojen perässä. Viipurille ja Kannakselle ominainen muuttoliike jatkui aikansa, mutta kansallisena. Kansainvälistyminen pysähtyi.

Savotta-Suomesta ei enää tulla meille, olemmehan osa Rannikko-Suomen ruostevyöhykettä. Metsäteollisuus on kriisissä. Pääministeri ennustaa Kaakkois-Suomesta häviävän kolmanneksen alan työpaikoista. Tähän saakka lakautusuutiset ovat tulleet Kymenlaaksosta mutta tuskinpa

jäämme niistä osattomiksi. Väestö vähenee ja ikääntyy. Työttömyys pysyy muuhun maahan nähden korkeana. Aikanaan ruostevyöhykkeen asuntojen ja kiinteistöjen hinnat laskea rumpsahtavat, mutta vauras eläkeläiskansa elää tyytyväisenä turvallisessa pysähtyneessä maailmassaan?

Ruostevyöhykkeestä voi irtautua; maailmalta löytyy esimerkkejä. Saimaankaupungin edellytyksiä selvitetessä tustuin muuttamiin. Hannover on ollut autoteollisuudesta elävä kaupunkiseutu. Nyt kaikki kokoonpanolinjat muuttavat itään, osa uusiin EU-maihin, jotkut kauemmaksiin. Ruotsin Karlskronassa elettiin sotalaivaston tilauksista.

Yhtenä päivänä Tukholmassa päätettiin, että tilaukset loppuvat. Glasgow'ssa, Skotlannissa oli mahtava telakkateollisuus. Nyt kaupungissa on yksi kuivatelakka, jonka ainoassa kuivassa altaassa on museoitu purjealus. Manchesterin jokainen muistaa tekstiilitehtaistaan. Karstaamot, kehräämöt ja kutomot ovat tyhjentyneet. Kullakin näistä seuduista syntyi aikanaan paikallinen kapina, paikallispatriootit päättivät olla nujertumatta. Pelastautumisohjelmilla tuntuu olevan yhteisiä piirteitä:

Aloite lähti kourallista yksityisiä ihmisiä, jotka kokoontuivat järjestelmällisesti pohtimaan alueen mahdollisuuksia. Kun uskottava viesti oli löydetty, lippujen alle kertyi lisää vaikuttajia. Byrokratiaa varottiin; se kytkettiin mukaan kun tuli oikea aika.

Pelastautumisen ytimessä tarvittiin yliopisto ja tutkimuslaitokset, koulutus, yritykset osaamiskeskittymiseen, kulttuuriväki ja lopulta myös kuntahallinto resurssineen. Huippuyhteydet, kansainvälistä lentoliikennettä palveleva lentokenttä mukaan lukien, kuuluvat verkottuneeseen maailmaan. Tarvittiin visio, johon aktiivit voivat uskoa ja sitoutua. Tarvittiin puhemies, henkilö, joka pystyy viestimään sen ymmärrettävästi ja innostavasti. Alkuvaiheen toimeenpanijat näyttivät, että ajatukset ovat reaalisia; tästä maailmasta. Kymmenen vuotta yksituumaista ja sinnikästä uudistustyötä on nostonut jokaisen kaupunkiseudun uuteen kukoistukseen.

Meidän kannaltamme suurimmat ja merkittävimmät yliopistot ja tutkimuslaitokset ovat Pietarissa. Avaruus- ja sotateollisuuden rajoitukset varmaan vähenevät Venäjän siviiliyhteiskunnan paineissa. Sitten näemme mitä kaikkea siellä osataan. Juuri aloittanut Pietarin innovaatiokeskus, jossa oma yliopistomme on ainoana yliopistona mukana, on uusi avaus ja osoittaa että olemme jo liikkeellä. Nanoteknologia mainittiin lehdissä. Alueemme uudet kasvavat elinkeinolat löydettyneenkin suunnasta, jota viitoittavat innovaatiokeskus, Technopolis, oma yliopistomme ja sen Venäjän tutkimus sekä Pietarin suunnasta liiketoimintamahdollisuuksia löytäneet ja niitä etsivät yritykset. Mitä toimialoja syntyy, jää nähtäväksi. Heti kun suunta selviää, on poliittinen voimamme keskitettävä tutkimus-, tuotekehitys- ja koulutusresurssiemme varmistamiseen. Tarvitsemme tähän taistoon koko Kaakkois-Suomen painoarvon.

Maakunnalliset liitot ovat julkisen rahan jakelijoita ja valtionhallinnon toimijoita vaikkakin muodollisesti osa kuntahallintoa. Pietarin mahdollisuudet edellyttävät suuriakin hankkeita, jotka kiinnostavat myös Kymenlaaksoa ja Etelä-Savoa. Nämä maakuntaliitot tulee hetimiten yhdistää ja uudelle liitolle on laadittava Pietarin suuntaan keskittyvä strategia sekä laajennettava sen hallinnon osaamis pohja sen mukaisesti.

Etelä-Karjala-instituutti etsi viime syksynä Etelä-Karjalan identiteettiä seminaarisarjassaan. Hukassahan se tuntui olevan, mutta professori Kalle Michelsen pelasti harhailijat:

Miksi Etelä-Karjala tarvitsee omaa identiteettiä, kun sillä on jo oma identiteetti. Se on Karjalankannaksen identiteetti, jolla on tuhatvuotiset perinteet. Etelä-Karjala on aina ollut osa Kannasta ja niin on edelleen. Neuvostoliitto, raja ja Venäjän nykytilanne ovat vain lyhyitä periodeja Kannaksen pitkässä historiassa.

Viipuri on edelleen Karjalankannaksen ja siten myös Etelä-Karjalan identiteetin muokkaaja. 60 vuoden lähihistoria ja nykyinen tilanne tekevät Karjalankannaksesta jaetun maakunnan. Sen identiteetti on erilainen kuin 1920 ja -30 lukujen identiteetti, mutta identiteetin peruselementit ovat edelleen samat eli monikulttuurisuus, venäläisyys ja suomalaisuus, monietnisyys sekä idän ja lännen kulttuurien kohtaamispaikka.

Varmemmaksi vakuudeksi Michelsen lainaa professori Hans Andersinia:

Voin sanoa skeptikoille, että Viipuri on historiansa aikana ollut monta kertaa samanlaisessa suossa kuin nyt, mutta aina pystynyt nousemaan entistä ehompaa alennustilastaan. Toivotaan että joku meistä elää niin kauan että voisi todeta: Viipurin kaltaista kaupunkia ei ole!

Saimaankaupungin valmistelun aikaan kävi ilmi, että valtio olisi rahoittanut kaikkia järkeviä projektejamme, olimmehan suunnannäyttäjiä. Emme tarttuneet hetkeen.

Mikä voisi olla nyt sellainen edelläkävijä uudistus, jolla saisimme saman myönteisyyden ja rahat elinkeinopohjamme uudistamiseen.

Muodostetaan maakunnasta yksi kunta. Siinä se on sanottu. Kuntien välinen nokkapokka saa jo riittää. Julistautukaamme sitten Suomen puoleiseksi Kannaksenkarjalaksi! Omikaamme Virtuaali-Viipurin innoittavat identiteetti piirteet. Lähestykäämme nykyistä reaalista Viipuria kumppanina, jolle Pietari on vielä merkityksellisempi kuin meille. Kannaksen kaupunki, Pietarin partneri, olisi nelikkökaupunki: Viipuri-Lappeenranta-Imatra-Enso. Maakuntahallinto ei ole sama kuin maakunta eikä kuntahallinto sama kuin paikallisyhteisöt. Todellinen yhteenkuuluvuus on ihmisten mielissä. Hallinto toimikoon tehokkaasti ja palvellen. Lippujen ja viirien heiluttajiksi niistä ei ole ollut tähänkään saakka.

Loppuukos silloin Etelä-Karjala?

Eipä ainakaan tarvitse. Nostakaamme vanha maakuntayhdistys työkaluksemme. Heiluttakoon se Kustaa Vaasan perustaman Viipurin herttuakunnan vaakunasta periytyvien, oikeiden väriemme, hopea-puna-kultaista kannaksenkarjalaisuuden lippua! Onneksi yhdistys säilytti viirissään, ilmeisesti paljolti sosiaalineuvos Mauno Forsmanin ansiosta, Kustaa Vaasan perustaman Viipurin herttuakunnan värit. Maakuntaliiton valtuuston suuri enemmistö valitsi sinänsä kunniakkaat karjalaisuuden värit, punaisen ja mustan. Historiallisesti värit kuitenkin juontuvat paljon tuoreemmalta ajalta ja Savo -Karjalan osakunnan syntymästä.

Nouskoon Kannaksenkarjala!
Riekalemaakunta joutaakin mennä!

Uusiin asemiin

Rakennustutkija Miikka Kurri

Etelä-Karjalan museon vastavalittu vakinainen rakennustutkija Miikka Kurri otti työn vastaan 1.3. 2008. Aikaisempia viran vakinaisia haltijoita ovat olleet Pirjo Pennanen, Leena Rautavuori ja Kaija Kiiveri-Hakkarainen. Viime vuosina rakennustutkijan tointa on hoidettu tilapäisjärjestelyin. Museon toiveena on ollut löytää juuri tähän rakennustutkijan toimeen vakinainen ja vastuun tunteva hoitaja.

Miikka Kurri on vuonna 1974 syntynyt kouvolaalainen, joka mielellään huomauttaa, että kesämökki on Luumäellä. Häntä voidaan hyvin siis pitää karjalaisena, mikä hänestä ei käy ilmi, sillä hänen olemuksensa on tyyni ja vakaa. Paikallistuntemusta hänellä varmasti on jo työtä vastaanottaessaan runsaasti.

Rakennustutkijoilta vaaditaan korkeakoulutusta ja he voivat olla myös arkkitehtejä. Miikka Kurri on valmistunut filosofian maisteriksi Turun yliopistosta pääaineenaan kansatiede sekä sivuaineinaan kulttuurihistoria ja uskontotiede. Valmistumisen jälkeen tutkintoaan hän on ehtinyt täydentää myös museologian ja taidehistorian opinnoilla.

Aikaisemmin Kurri on toiminut museolalla projektitehtävissä Turussa ja Raumalla, jossa hän on tutustunut muun muassa rakennusinventointityöhön ja paikkatietojärjestel-

miin, mikä tämän päivän rakennustutkijalle on välttämättömyys. Myönteistä Kurrin aikaisemmassa työkokemuksessa on lisäksi se, että hän on toiminut erilaisissa museoalan tehtävissä, ja näin ollen tuntee myös muita museon osa-alueita. Rakennustutkimuksen vaarana on nimittäin se, että se eriytyy muusta museotoimesta täysin erilliseksi ja omaa tutkimusta harjoittavaksi haarakseen.

Pienen museoyksikön ainoana rakennustutkimukseen keskittyneenä työntekijänä Miikka Kurri on saanut nopeasti käsityksen toimen hoidon luonteesta. Rakennustutkijan työ painottuu erilaisiin maankäytön suunnitteluun ja korjausrakentamiseen liittyviin lausuntojen valmisteluun, antikvaariseen korjausneuvontaan ja maakunnallisen rakennusperintötiedon kartuttamiseen. Jo ensimmäisenä työpäivänään uusi rakennustutkija osallistui Tali-Ihantala-keskuksen työryhmän toimintaan ja tuli valituksi arkkitehtuurikilpailun palkintolautakuntaan. Myös Joutsenon Rauhan sairaala-alueen saneeraus hotellikompleksiksi on teettänyt hänelle töitä jo ensimmäisinä työssäoloviikkoina.

Lappeenrantalaisuutta harjoitteleva Miikka Kurri on ilmoittanut vapaa-ajan harrastukseksi karjalaisille hyvin tyypillisesti kalastuksen – sienestyksestä hän ei ole puhunut; vielä.

Pekka Siirpää

Etelä-Karjala väärällä puolella rintamaa Suomen sodassa 1808-1809

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 200 vuotta Suomen sodan syttymisestä. Sota tunnetaan ennen muuta J.L. Runebergin Vänrikki Stoolin tarinoiden perusteella. Runokokoelma on ilmestyessään voimakkaasti vaikuttanut kansallisen identiteetin syntyyn. Tästä tulee puhumaan professori Veli Matti Huittinen Lappeenrannan taistelun vuosipäivän seminaarissa 23.8.

Sota ei taistelujen osalta kosketellut nykyistä Etelä-Karjalaa. Venäjä ei ole voinut päästä Ruotsin maaperälle kulkematta kotimaakuntamme halki, mikä on luonnollisesti jättänyt jälkiä historiaamme.

Eurooppalainen näyttämö

Ranskan vallankumous ja sen aatteiden levittäjä keisari Napoleon Bonaparte muuttivat Euroopan valtiollista karttaa. Suomikin sai tästä oman osansa kun maa siirrettiin Ruotsin alaisuudesta osaksi Venäjän valtakuntaa. Asiasta sovittiin salaa keisarien Napoleon ja Aleksanteri I välillä Tilsitin rauhansopimuksen 7. ja 9. heinäkuuta 1807 yhteydessä. Napoleon lienee tuolloin luvannut Aleksanteri I:lle Suomen korvaukseksi Ruotsin pakottamisesta mannermaansulkemukseen, jolla Englanti eristettäisiin kaupallisesti omille saarilleen. Englantilaisia kiinnosti Pohjolassa ennen muuta terva. Aleksanterin olisi ollut helppo saada lankonsa Ruotsin kuningas Kustaa IV Aadolf vakuuttuneeksi mannermaansulkemuksen välttämättömyydestä. Näin tämä heikko ja valheisiin ja teeskentelyyn taipuva ruhtinas ei toiminut, vaan keskitti voimia Viipurin lääniin samalla kun vakuutti Ruotsin kuninkaalle rauhantahtoisuuttaan ja ystävyyttään.

Tilanne Etelä-Karjalassa

Yleensä ollaan sitä mieltä, että Ruotsin Suomessa olevalla armeijalla olisi ollut hyvät edellytykset puolustautua. Köyhtyneen valtion armeija ei ollut kuitenkaan erinomaisessa kunnossa. Miehistön keski-ikä oli 35 vuotta ja vanhin joukoissa palvellut soturi oli 55 vuotias. Nuoria ja ei vielä avioliitossa eläviä sotilaita oli joukoissa vähän. Ylipäällikkönä oli Vilhelm Mauritz Klingsborg, 63-vuotias vanhus, joka ei ollut sotapäällikkö vaan huoltoupseeri. Venäläisillä oli aikaa ja

mahdollisuuksia valmistautua sotaan. Keijo Astala on tehnyt selvää näistä toimista. Talonpoikaista asutusta yritettiin siirtää pois marssiteiltä, mutta toisaalta suosittiin majoitukseen sopivien asuinrakennusten tekemistä. Vuoden 1802 suunnitelmiin kuului talvehtimiseen sopivien kasarmien rakentaminen Kärnäkoskelle ja kokonaisen kaupungin rakentaminen Taavettiin, se kun ei ympäristöltään hedelmättömänä muuten houkuttellut joukkoja sijoittumaan sinne. Siitolan sotilaslaitteiden kunnostusohjelmaan kuului Konnunsuon kuivattaminen. Sinne oli tarkoitus siirtää Saimaan laivaston tieltä talonpoikia. Tämä varustautuminen sotaan rasitti tietenkin paikallista väestöä kovasti. Heiltä vaadittiin moninaisia palveluksia, joista majoitusvelvollisuuden täyttämisen etenkin kaupungeissa oli ehkä raskain. Asian ehkä ymmärtää kun huomaa, että 210 asukkaan Lappeenrannassa saattoi olla 600-800 miestä vakinaista varuskuntaa ja sen lisäksi vielä 400-600 kenttärykmenttien miestä. Pitäjät oli alunperin velvoitettu rakentamaan komppaniantaloja. Tämä rasitus poistettiin kuitenkin ja tilalle tulivat valtion rakentamat pataljoonankasarmit. Rajaa valvovat rajaratsastajat sijoitettiin myös kruunun virkataloihin, joita oli Partakoskella, Suomenniemellä ja Taipalsaaren Sarviniemellä. Viimeksi mainitussa paikassa on jäljellä vielä tämän mittavan virkatalon rauniot.

Venäläisten sotavalmistelut etenivät niin, että 21 helmikuuta 1808 aamun sarastaessa venäläiset joukot ylittivät viidessä kohdassa vuonna 1743 sovitun valtakuntien välisen rajan. Ahvenkoskella vuosi veri tässä sodassa ensimmäisen kerran. Viipurintien pohjoispuolella sillan luona on tänä

päivänäkin nähtävä nelikulmainen valli. Kun venäläinen rakuunaeskadroona ylitti kylmänä aamuna Kymijoen, avasi vallituksen suojassa ollut Uudenmaan jalkaväkirykmentin 26 miehen osasto tulen ja kaatoi kaksi rakuunaa ja haavoitti yhtä. Sen jälkeen osasto vetäytyi metsän läpi linnoitukseensa. Tällä teolla he osoittivat, että Suomi oli vanhan Sprengtportenin vakuutteluista huolimatta halukas puolustautumaan. Samana päivänä sai Ruotsin lähettiläs Pietarissa vapaaherra Kurt von Stedingk ultimaatumin. Kun tämä ultimaatumi tuli tunnetuksi Tukholmassa, olivat venäläiset joukot jo syvällä Suomen/Ruotsin maaperällä. Kuten sanottu, Venäjä oli jo pitkään valmistautunut sotaan. Heti sen sen jälkeen kun Venäjä oli lähettänyt ensimmäisen nootin Ruotsille 6. lokakuuta 1807 ja samalla julistanut sodan Englannille, oli Viipurin, Haminan ja Ruotsinsalmen linnoitukset pantu kuntoon. Joukot saapuivat rajoille helmikuun alussa niin, että kenraalimajuri Gortschakoffin komentama Kamenskin divisioona sijoitettiin Haminaan, Bagrationin divisioona Lappeenrannan ja Taavetin välille ja Tutschkoffin divisioona Lappeenrannan ja Savonlinnan välille. Ratsuväki ja tykistö oli jaettu tasan näiden kolmen divisioonan kesken. Sotajoukko käsitti yhteensä 24 000 miestä joko aseissa tai ilman ja kaikkia arvoasteita.

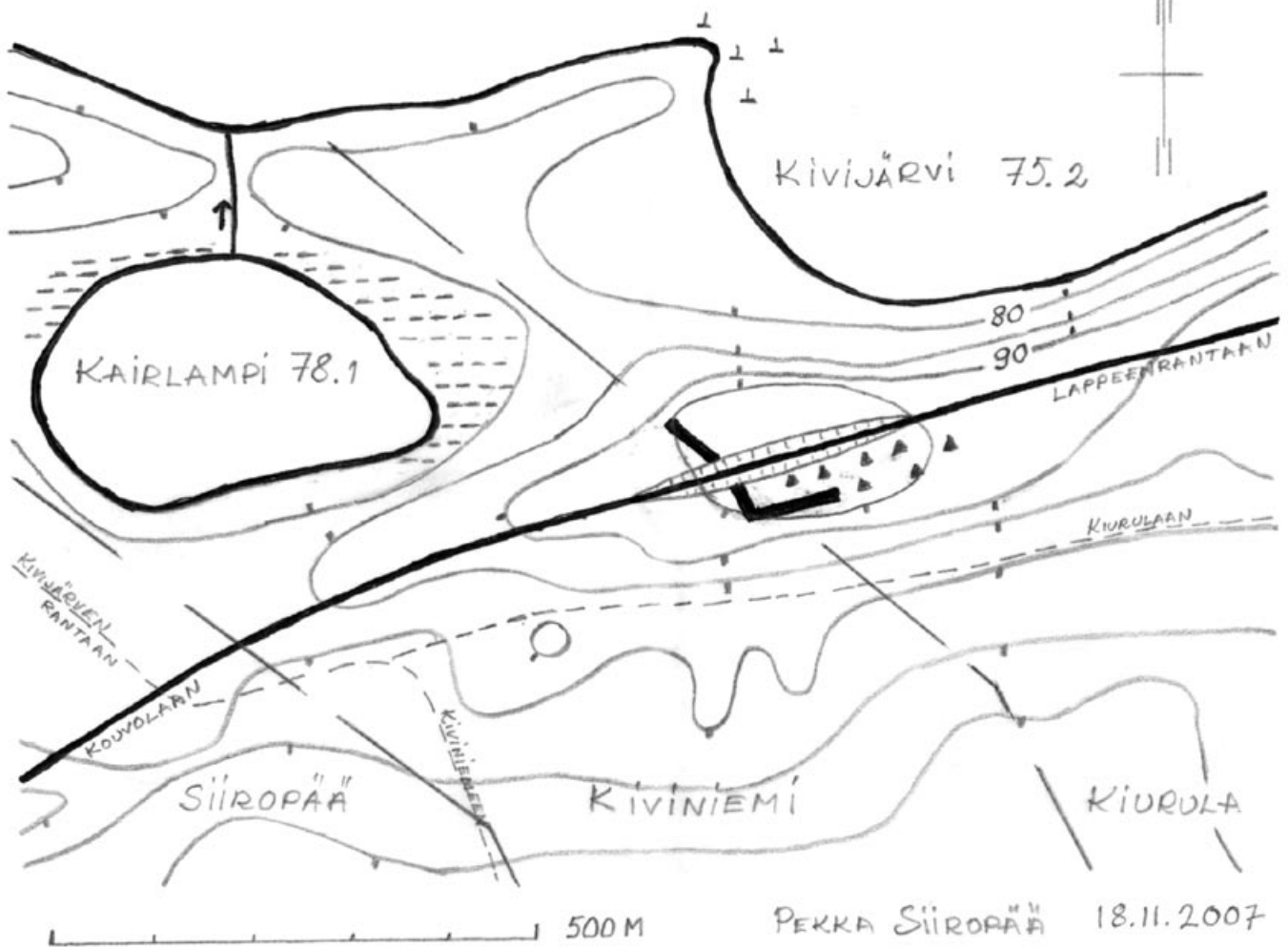
Luumäen Kairlamminmäen vallihaudat

Joukkojen rajoille keskittämiseen liittyy paikallishistoriallinen ongelma. Luumäellä vapaussodan viimeisen taistelun tapahtumapaikalla, Kiurulan suoran länsipäässä korkeahkolla Kairlamminmäellä on maantien poikki kaivetut vallihaudat. Perimätiedossa niitä on useinkin pidetty vuonna 1808 käydyn Suomen Sodan aikaisina. Näin on myös omalla kohdallani. Joskus 1950-luvun alkuvuosina isoisäni Taavetti Siirpää näytti minulle, että tuossa on värrikki Stoolin kaivanto. Luumäen kirjaston kotiseutukokoelmissa on myös muistiinpano: ”..Kiurulan kankaalla on Kaarlamin itäpäässä latvastaan keloutuneen männyn luona vuoden 1808 sodan juoksuhaudan jäänteet. Ne ovat heikosti havaittavissa, mutta silloinen rintamalinja on kuitenkin tietävästi ollut sillä paikalla.” Puolustusta ajatellen Kairlamminmäki on paras paikka Ylisellä Viipurintiellä estää vihollisen hyökkäys lännen suunnasta Kymijoen ja Lappeenrannan välisellä osuudella. Tosin mäki on muuttanut muotoaan viimeisen 1960-luvulla tehdyn kuutostien parannuksen yhteydessä. Paavo Veikkanen Taavetista muistaa vielä millainen tie on joskus ollut: ”Mäki oli jyrkkä ja tie kiemurteli mutkasta mutkaan. Tie oli niin kapea, että puiden oksat tapasivat toisiinsa. Ensimmäisen kerran tietä korjattiin 1930-luvun alkuvuosina hevosilla ja lapioilla.” Vallihautoihin ovat käyneet tutustumassa tohtori Jukka Luoto Etelä-Karjalan museosta, Museoviraston rakennushistorian osaston tutkija John Lagerstedt ja sotahistorian harrastaja majuri Harri Heinilä, joka viime mainittu on kirjoittanut käyntikertomukseensa näin: ”Tien katkaisun kannalta kaivannon paikka on valittu erinomaisesti. Kyseessä on kapeikko, jota rajaavat pohjoisessa vesistöt ja etelässä alkujaan ilmeisen soistunut alue. Varsinaisen kaivannon teko tien eteläpuolella on kohdannut vaikeuksia kuutionkin kokoisten kivijärkäleitten muodossa. Lopputulos antaakin vaikutelman, että työ on jäänyt kesken. Lopulta tämä kaivanto päättyi epämääräisesti kivien lomaan ja monttuun. Pohjoisosa on ollut helppo työstää selväpiirteiseksi leikkaukseksi, joskin tämänkin kaivannon pohjalle on jäänyt muutama isohko kivi. Kaivausmaa on kummallakin osalla siirretty idänpuoleiseksi

valliksi.” Kaikesta päätellen työ on aloitettu pohjoisesta Kivijärven suunnalta ja lopetettu itään päin, jossa se päättyy vähitellen madaltuvaan, ja keskeneräiseltä tuntuvaan kaivantoon. Vallihaudat ovat suoria ilman sivuttaista tulisuoja. Niitä ei ole tehty ampumahaudoiksi, vaan maa on nostettu penkereeksi hautojen itäpuolelle. Maapenkkojen päälle on saatettu rakentaa puuaineksisista rintasuojia, mikäli varustus on saatu valmiiksi. Vallihautojen tämän hetkinen syvyys vaihtelee 60 ja 110 cm:n välillä, sekä maanpinnan tasolta mitattu leveys kolmesta metristä kolmeen ja puoleen metriin. Maavallin leveys on kahdesta ja puolesta metristä kolmeen ja puoleen metriin sekä korkeus kuudestakymmenestä kahdeksänkymmeneen senttiin. Rakenne viittaa 1700-luvulle. Voi aivan hyvin kuvitella, miten tänne on kaavailtu pientä Lappeenrannan tai Taavetin linnoituksen kaltaista varustusta. Aivan mahdotonta ei ole etteikö varustus olisi näin vanha, sillä Altonassa 1744 julkaistu kreivi Carl Emil von Löwenhauptin puolustuskirjoitus tietää kertoa että, vuonna 1741 Ruotsin armeijan yksi kolonna 3000 miehineen kenraalimajuri Wrangelin komennossa piti leiriä 3:n mailin päässä Lappeenrannasta pienellä paikalla tai kauppalassa, jossa ei ollut linnoitusta, mutta se oli ympäröity ojalla ja maavallilla sekä varustettu 14 tykillä. Kuvaus ei sovi mihinkään tuona aikana olemassa olleeseen tunnettuun linnoitukseen, mutta voidaan hyvin ajatella, että Taavetissa olisi jo tuolloin ollut tällainen pieni varustus, ellei sitten kyseessä todella ole Kairlamminmäen vallitusten kuvaus. Joukkojen sijoittamisesta Luumäelle vuonna 1741 on tarkka piirrossarja. Se ei tunne Taavetin linnoitusta eikä Kairlammin vallitustakaan.

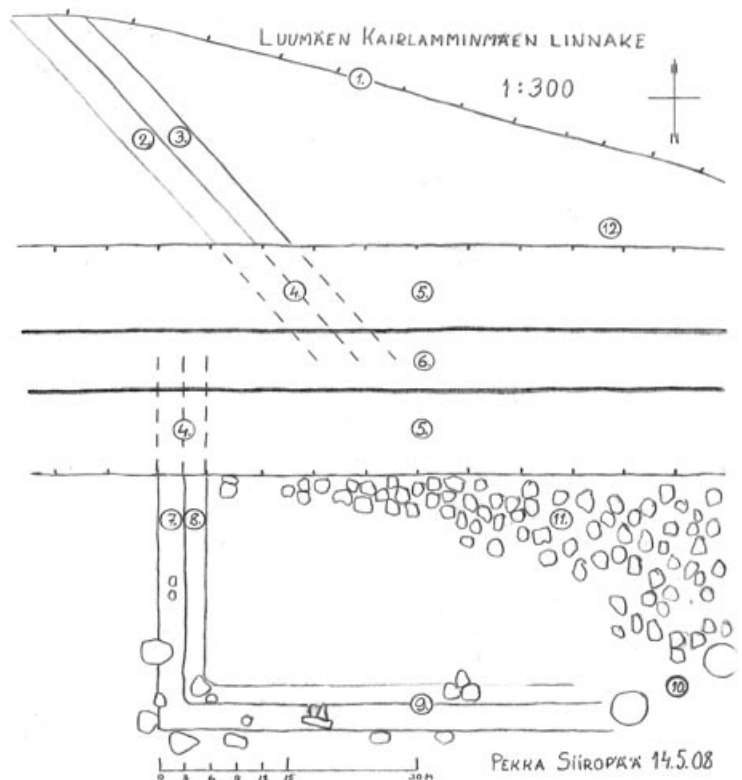
Rintamasuunta ja vallihautojen rakentamistapa sekä perimätietokin viittaa siihen, että Kairlammin vallia ei ole voitu rakentaa viime sotien aikana. Eikä myöskään vapaussodan aikana, koska Kiurulan kankaan taistelu käytiin keväällä lyhyenä aikana, eikä kaivautumiseen olisi ollut mahdollisuutta. Patteritöiden aika on poissuljettu, koska olen tutkinut Mikkelin Maakunta-arkiston asiakirjat siltä ajalta. Niiden perusteella venäläisten johtamia töitä ei ole tehty Kiviniemen ja Kiurulan kylien mail-la. Suomen sodan aikana Lappeenrannan ja Luumäen seudulle saapui kenraaliluutnantti Bagrationin johtama 21 Divisioona tarkoituksenaan hyökätä Salpausselkää pitkin Lahden kautta Turkuun. Sotajoukot tulivat Suomeen helmikuussa 1808 ja ylittivät Kymijoen 21 helmikuuta. Tuskinpa tämä armeija kaivautui maastoon, koska sillä oli käytössään Lappeenrannan ja Taavetin linnoitukset. Lisäksi sotajoukot viipyivät Luumäellä vain vähän aikaa. Tiedossa on kuitenkin, että aika käytettiin hyvin harjoittamalla öisin tulitiedotusta, liikkumista suksilla ja tulitusta. Martti Sipari ja Yrjö Hakkarainen ovat tehneet metallinpaljastimella etsintöjä ajoittavan aineiston löytämiseksi. Löytyneet metallinkappaleet liittyvät kuitenkin vapaussotaan, jota käytiin samalla paikalla. Kiviä on yritetty poistaa tästä haudasta porareikiä tekemällä ja kiilaamalla rautakiiloin. Kiilaaminen tapahtui vielä nykyäänkin käytössä olevalla tavalla asettamalla kaksi rautaliuskaa kiilan kummallekin puolelle. Tekniikka on ollut käytössä jo 1830-luvulla Pyyterlahdella, mutta on ilmeisesti tunnettu jo vuosisadan alussa. Linnoitustaidon historiaan perehtynyt everstiluutnantti Pertti Huttunen ilmoittaa tähän käsikirjoitukseen tutustuttuaan, ettei Luumäen vallituksessa ole mitään vuoden 1808 sodan tekniikasta poikkeavaa. Hän tuntee vastaavia venäläisten tekemiä vallituksia Turusta.

LUUMÄEN KAIRLAMMINMÄEN VALLIHAUDAT

KAIRLAMMINMÄEN PIIRROS

- Hyvin jyrkkä viholliselta suojaava rinne Kivijärven rantaan
- Vallihauta, pituus 34 m, syvyys n. 110 cm, leveys n. 350 cm
- Maavalli, leveys n. 340 cm, korkeus n. 80 cm
- Oletetut vallihautojen jatkeet, jotka ovat tuhoutuneet 1930- ja 1960-luvuilla tehtyjen tien oikaisu töiden yhteydessä. Todennäköisesti tie on tehnyt mutkan vallihaudan kohdalla.
- Maantien leikkauspenkereet
- Kuutostie
- Vallihauta, pituus 26 m, syvyys n. 60 cm, leveys n. 300 cm
- Maavalli, leveys n. 250 cm, korkeus n. 60 cm
- Vallihauta ja maavalli, pituus n. 52 m, päättyy 3,5 m halkaisijaltaan olevaan kuoppaan, jonka syvyys on n. 70 cm. Loppuosa haudasta vaikuttaa keskeneräiseltä.
- Pyöreät maakuopat, välimatka on 10 m
- Pääasiassa läpikäsemätöntä kivikkoa
- Mikäli linnake on ollut käytössä pidempään, siinä on saattanut olla esimerkiksi upseerirakennuksia, jotka olisivat sijoittuneet tälle alueella

Venäläisten joukkojen ryhmitys

Joukot oli ennen sodan syttymistä ryhmitetty kolmeksi divisioonaksi, joista vasemmanpuoleisin oli sijoitettu Haminaan. Bagrationin divisioonan oli tarkoitus kokoontua Ruotsulan-Kouvolan alueella. Yhden tähän divisioonaan kuuluvan joukon, joka koostui 1 eskadroonasta piti kulkea Lappeenranta-Heinola-tiellä ja kulkea virran yli Pyörtilässä. Venäläisten oikealla sivustalla oli Tuts koffin divisioona sen tehtävänä oli huolehtia Savon rintamasta. Koko ryhmitte- ly tähtäsi Ruotsin joukkojen sulkemiseen Etelä-Suomeen. Tuts koffin divisioona jakautui neljään kolonnaan, joista läntisin käsitti 1 muskettirykmentin, 1 jääkäripataljoonan ja 50 kasakkaa. Se sijoitettiin pitkin Suomenniemen ja Mikkelin välistä tietä. Sen tavoitteet olivat vähäiset, mutta koko divisioona pyrki lähinnä Savonlinnan suunnasta kä- sin ottamaan haltuunsa Mikkelin. Sotatapahtumat koskivat siten pikemminkin Savoa kuin Etelä-Karjalaa. Joukkojen liikkeistä on kaksi hyvää esitystä. Toinen taulukon muo- toon laadittu antaa käsityksen joukkojen siirrosta Etelä- Karjalan asemapaikoilta Savon taistelukentille. Syyspohja ja Suomenniemi näyttäytyvät tässä taulukossa tukialueina, joilta on lähdetty sotaretkelle Savon puolelle.

Tilanne 28. Toukokuuta 1808

Ruotsin pääesikunnan tuottama kartta antaa käsityksen joukkojen asemasta itäisellä sotatoimialueella. Yksi kom- pania oli suunnitelmien mukaisesti ehtinyt jo Heinolaan. Merkittävä venäläisten voimien keskittymä oli muodos- tunut Mikkeliin. Huomionarvoista siinä on se, että täällä pitivät tuolloin majaa myös 2 komppaniaa Lappeenrannan varuskunnasta ja 1 komppania Viipurista. Huomio täällä kiinnittyy Suomen rakuunarykmentin osastoon. Häräinen voisi kuvitella sen koostuneen paikallisista suomalaisista miehistä. Näin ei ole asian laita, sillä Suomen sodasta laajan kirjan vuonna 2007 julkaissut professori Jussi T. Lappalai- nen on voinut vahvistaa tiedon, jonka mukaan rykmenttien nimet annettiin Venäjällä asemapaikan eikä rekrytoidun miehistön kotipaikan mukaan. Rykmentti ei esiintynyt missään yhtenä joukkona. Sotaa käytiin toukokuussa 1808 jo etäämpänä ja siksi näitä linnoitusjoukkoja ja muita paik- kakunnan suojaksi järjestettyjä joukkoja oli voitu siirtää eteenpäin. Lappeenrannassa isännöityä pitivät henkikre- natööriykmentti ja 1 eskadroona kaartin ulaanirykmentis- tä. Myös Savitaipaleelle oli sijoitettu joukkoja. Edelleen on huomattava, että sotaväkeä oli Vuoksenkin varrella. Täkä- läiset joukot koostuivat jalkaväestä, ratsuväestä ja tykistö- stä. Mihin joukkoja oli tarkoitus käyttää, on tietämättömis- sä. Tykistön esiintyminen täällä on poikkeuksellista, sillä Savon rintamalle ei juuri raskaita tykkeitä annettu.

Siviiliväestö

Siviiliväestöön kohdistuvista sodan rasituksista on ollut puhetta jo edellä. Raskaaksi tai epäoikeudenmukaiseksi

koettiin myös sotamieheksi otto. Sotapalvelusaika oli 15-25 vuotta eli sotaan lähtenyt sai sanoa ikuiset jäähyväiset omai- sillen ja kotiseudulleen. Sotamiehenotto oli järjestetty vuo- desta 1797 lähtien siten, että 500 miehen ruodusta otettiin 32,5 miestä vakinaiseen väkeen. Määrä ei ollut huomattava, sillä Suomen sotaan mennessä koko Lappeen kihlakunnas- ta vain 649 miestä oli joutunut lähtemään sotaväkeen. Silti monen nuorukaisen tiedetään katkoneen etuhampaansa ja sormensa välttyäkseen usean vuosikymmenen palvelulta. Myös kutsunnan aikaista pakoilua esiintyi, sillä valtio vaati joka tapauksessa omansa. Sotaväkeen määräämisellä yritet- tiin päästä eroon huonokäyttöisistä aineksesta. Sotaväen- otto eli verivero remusi omana aikanaan seipitetyn runon mukaan ensin renkien kanssa, siirtyi sitten populipoikiin eli itsellisten lapsiin ja vasta viimeksi tarttui talollisiin. So- taväkeen valitut kuljetettiin yleensä sidottuina kaupunkiin. Alokkaat varustettiin sotaan oman piirinsä toimesta ja täs- täkin on säilynyt tietoja. Varusteisiin kuului turkki, takki, villakankaiset housut, hattu, saappaat, 2 liinaista alusvaate- kertaa (paidat, housut, sukat), käsiineet, silkkinen kaulahui- vi, kampa, reppu, jossa leipää, lihaa, voita, viinaa ja suolaa. Mukana voi olla myös präniköitä ja mukaan pantiin myös saippua, kynttilät, ruokailuvälineet (puukko ja lusikka). Hy- vin siis kotiväki poikansa sotaan varusti. Sotilaalta vaadittiin 17-35 vuoden ikää, vankkaa ruumiinrakennetta ja vähin- tään 160 sentin pituutta, mutta näistä kriteereistä joudut- tiin tinkimään niin, että laivastoon saattoi päästä joku 10-15 vuotias poikanenkin. Tunnettu Mihalowski-Danilowskin selvitys venäläisistä joukoista antaa kuvan myös mukana olleiden hevosten määrästä. Valitettavasti tässä tilastossa ei ole eritelty kuormahevosten ja ratsujen keskinäistä suhdetta, koska se oli liukuva. Muista lähteistä tiedetään kuitenkin, että kuormastossa käytettiin suomalaisia talonpoikia. Ei ole ollenkaan mahdotonta, etteikö joku Karjalan mies olisi tais- tellut Venäjän joukoissa Ruotsia ja muuta Suomea vastaan 1808-1809. Asiasta ei tunnuta saatavan mitään kattavaa sel- vitystä. Yleensä suomalaiset sijoitettiin laivastoon kun huo- mattiin, etteivät täkäläiset pelänneet arojen poikien tavoin vettä. Sijoituspaikkana saattoi olla Kronstadt, Lappeenranta tai Ruotsinsalmi. Kaikki eivät kuitenkaan sotineet kotimaan kamaralla eivätkä edes sen tuntumassa, sillä on tietoja asepal- veluksen päätyttyä kotiin palanneista vanhuksista, jotka ker- toivat kokemuksistaan Austerlitzissä, Puolassa tai Turkissa. Jo vuonna 1806 Venäjän keisari oli kääntynyt alamaistensa puoleen myös Savitaipaleella ja anonut varoja sodankäynnin aiheuttamien menojen kattamiseen. Erinäisten vaiheiden jälkeen päätettiin, että rovasti Europaeus antaa kolme tyn- nyriä rukiita, kappalainen Mennander puolitoista tynnyriä ja nimismies Siponius 5 ruplaa rahaa. Muut henkirahan maksavat asukkaat luovuttivat varallisuutensa mukaan 50- 15 kopekkaa kukin. Tämän lisäksi jokaisen 500 henkeä kä- sittävän rekrytointipiirin oli toimitettava 25 kivääriä. Jos tuo kiväärien hankinta tarkoitti muutakin kuin rahakorvausta, ei joukon tulivoimaan ollut paljon luottamista. Varmaan pahin sodan vitsaus olivat moninaiset taudit, mikä tuntui korkeana kuolleisuutena. Ilmiö on koko maata kattava ja myöhem- minkin 1800-luvulla venäläisiä joukkoja ei pelätty heidän sotaisen raivonsa tai ilkeävaltansa vuoksi, vaan juuri siksi, että he levittivät koleraa ja muita pelättyjä tauteja.

Korkeakouluharjoittelija kohtaa konkarin

Monien vaiheiden jälkeen kustannuslalle aikunut helsinkiläinen Soile Rinno päätyi alkuvuodesta 1972 museonjohtajaksi Lappeenrantaan, Etelä-Karjalan museoon. Rinnon ura museonjohtajana alkoi melko kuumissa merkeissä, sillä hän ehti olla työssään vain kaksi viikkoa ennen kuin tulipalo riehui 1.2.1972 Etelä-Karjalan museossa tuhoten museon kulttuurihistoriallisen puolen kokonaan. Näissä vauhdikkaissa merkeissä alkanut työrupeama museon johdossa jatkui lähes 30 vuotta ja tänä aikana Etelä-Karjalan museosta kehkeytyi ammattimaisesti hoidettu ja monia nopeatkin muutoksia läpi käynyt kulttuurilaitos. Ollessani korkeakouluharjoittelussa Etelä-Karjalan museossa sain tilaisuuden haastatella Rinnoa graduani varten ja samalla sain kuulla hänen kokemuksistaan pitkäaikaisena museonjohtajana.

Rinnon uran aikana ensimmäinen museota kohdannut suuri mullistus oli jo edellä mainittu tulipalo. Vaikka tulipalo oli järkytys ja ei-toivottu vieras, koitui siitä hyvääkin. Museo päätettiin kunnostaa tulipalon jäljiltä ja työhön lähdettiin sillä mielellä, että tehdään kerralla olemassa oleviin tiloihin niin hyvää kuin osataan. Museoon saatiin kunnan konservointitilat, varastotilat vintille ja taloon uusinta tekniikkaa. Rinnon mukaan voi sanoa, että tulipalon ansiosta Etelä-Karjalan museon tilat modernisoituivat yhdessä yössä.

Tulipalon jälkeen rakennuttu uusi näyttely oli myös moderni verrattuna museon aikaisempaan näyttelykieleen. Ennen museon kaikki esineet olivat olleet jollakin tavalla esillä, kuten ne olivat olleet pääsääntöisesti koko Etelä-Karjalan museon historian ajan aina Savupirttimuseosta lähtien. Ilman tulipaloakin näyttely olisi joka tapauksessa purettu pois. Rinnon mukaan vanhasta näyttelystä löytyi nykypäivän mittapuun mukaan huvittavia yksityiskohtia. Esimerkiksi jokaiseen esineeseen oli nastalla pistetty lappu, johon esineen nimi oli kirjoitettu suomeksi, saksaksi ja ruotsiksi. Siitä ihmisen tuli sitten päätellä, mitä sillä oli tehty ja mihin miljööseen se kuului. Uudessa näyttelyssä oli esillä vähemmän esineitä kuin ennen ja näyttelystä tuli siisti, valoisa ja ilmava. Näyttelyyn oli tehty kokonaisuuksia, joita taustoitettiin valokuvasuurenoksilla ja tekstiosuuksilla. Esihisto-

riaa havainnollistettiin uudella tavalla ja asumiskulttuuria esiteltiin kolmella erilaisella interiööriellä. Tällaiset kokoavat suurvitriinit, joihin interiöörit oli rakennettu, olivat uutta Ruotsissa ja niitä löytyi Suomesta vasta muutamista museoista Etelä-Karjalan museon lisäksi. Näyttelyissä oli siitä lähtien pedagogisempi ote ja väljemmin asetellut esineet pääsivät paremmin kertomaan menneisyydestään.

Soile Rinnon aikana Etelä-Karjalan museon tekemä maakunnallinen työ sai virallisemmat puitteet, kun museo lähti vuonna 1976 mukaan valtakunnalliseen kulttuurihistoriallisten museoiden aluetoiminnan kokeiluun. Maakunnallista työtä oli tehty jo aikaisemmin, mutta kokeilun myötä toiminta laajeni ja syveni ja myös pitäjissä työ otettiin painokkaammin vastaan. Työn saamat viralliset puitteet toivat museolle yhden työntekijän lisää, vaikkakin alkuun tätä varten piti anoa vuosittain harkinnanvaraista valtionapua. Kulttuurihistoriallisten museoiden aluetoiminnan kokeilu oli valtakunnallisesti onnistunut, joten se vakiintui pysyväksi järjestelyksi. Vuonna 1981 Etelä-Karjalan museo nimitettiin maakuntamuseoksi ja nimityksen myötä maakunnallisen museotyön ampuessin virka vakinaistettiin.

Yhtenä suurena vahvuustekijänä uraansa ajatellen Soile Rinno on aina pitänyt sitä, että ennen Lappeenrantaan tuloaan hän ehti olla töissä Kansallismuseon historiallisella osastolla, jonka vieressä Museoliitto sijaitsi. Nuorta likkaa juoksutettiin asioilla ympäri Kansallismuseota ja välillä Museoliitossakin. Tämä ei nuorta Rinnoa haitannut, sillä näillä juoksuilla oppi tuntemaan paljon ihmisiä ja tästä oli suurta apua myöhemmin. Tämä aika oli arvokasta sekä ammatillisesti, että henkilösuhteiden rakentamisen kannalta. Heti tulipalon jälkeen aiemmin luoduista suhteista oli paljon apua, kun Jorma Heinonen Museoliitosta saapui avuksi perkaamaan savuavia raunioita ja suunnittelemaan tulevaa. Museoliitto myös auttoi paljon esineiden puhdistuksessa. Tämä aluksi henkinen ja myöhemmin myös aineellinen tuki oli ensiarvoisen tärkeää Etelä-Karjalan museon tulipalosta toipumisessa. Kansallismuseoaikojen lisäksi opiskeluaikojen kurssikaverit olivat uran aikana suuri taustalla toiminut voimavara, sillä 1970-luvulla maakuntamuseoihin tuli auki paljon virkoja ja ne täyttyivät Rinnon sukupolven

Valtion rakennustaidetoimikunta tutustumassa Linnoitukseen apulaiskaupunginjohtaja Erkki Yrjösen ja museonjohtaja Soile Rinnon johdattamina vuonna 1975. Vas. Erkki Yrjönen, keskellä Soile Rinno ja ylijohtaja C.J. Gardberg. Hänen takanaan arkkitehti Reino Ahjopalo, arkkitehti Keijo Koskinen, arkkitehti Wilhelm Helander ja maisteri Asko Salokorpi. Oikealla radion toimituksesta Asko Lempinen ja Anna-Kaisa Hermunen. Valokuva Etelä-Saimaa.

Linnoituksen vallien entisöinti lähti käyntiin 1976. Syksyllä otetussa kuvassa Museoviraston ja kaupungin edustajia tarkastamassa Nuolilinnakkeen rappeutunutta tilaa Soile Rinnon opastuksella. Vasemmalla amanuenssi Liisa-Maria Hakala, hänen edessä FM Rainer Knapas Musovirastosta, keskellä Soile Rinno ja oikealla puutarhuri Arto Pulkkinen. Valokuva Etelä-Karjalan museo.

Museotoimenjohtaja Soile Rinno Linnoitukseen aiotun Lotta-patsaan valmiiksi valetulla perustalla. Lotta-patsas oli yksi niistä useista hankkeista, joita Linnoitukseen on harkitsemattomasti ehdotettu ja joita Etelä-Karjalan museo on joutunut oman asiantuntijaroolinsa kautta torjumaan. Valokuva Etelä-Karjalan museo 31.7.1985.

ihmisillä, jotka kaikki olivat jollain lailla tuttuja keskenään. Tuttujen ihmisten oli helppo soittaa ongelmatilanteissa toisilleen, sillä kaikki kävivät tahoillaan läpi samoja kysymyksiä. Soile Rinnon mukaan näistä ihmisistä muodostui tiivis tukiverkko toisilleen.

Museomaailma on muuttunut melko paljon 1970-luvulta lähtien, jolloin moneen museoon alkoi tulla ammatillisesti koulutettua henkilökuntaa. Kysyin Rinnolta, joka näitä muutoksia on saanut seurata aitiopaikalta, että mikä on suurin ero museotyössä, jos hän vertaa uransa alkuaikojaa 2000-luvun taitteeseen? Rinnosta kysymys tuntui melko huvittavalta ja hänen mielestään pitäisi melkein kysyä, että onko niissä jotain samaa, sillä ajat eroavat toisistaan kuin yö ja päivä. Ensin hän vastasi, että jos jotain yhteistä löytää, niin se on osittain tilat ja museon nimi. Osaltaan tähän aikakausien suureen eroon vaikuttaa se, että yhteiskunta ja maailma ympärillä ovat muuttuneet niin paljon, että ei voi edes olettaa, että työ olisi pysynyt samanlaisena. Museotyö 1970-luvun alussa oli lähempänä museotyön perussubstans-

sia eli esineiden hoitoa ja niistä vastaamista. Museotyö oli myös jollakin tavalla sisäänlämpiävämpää. Tullessa 2000-luvulle museo oli oppinut tulemaan avoimemmin ulos yhteiskuntaan ja se on ollut parempaa tässä ajassa. Jokainen sukupolvi myös tekee asiat eri tavalla, joten tämäkin asia muuttaa väistämättä toimintatapoja ja tuo uusia tuulia museon arkeen.

Vaikka ihmiset eri aikakausina toimivatkin omilla tavoillaan, niin Soile Rinnon mielestä vanhempia ja kokeneempia ihmisiä kannattaisi kuunnella, sillä näiltä ihmisiltä siirtyy uudelle sukupolvelle sitä hiljaista tietoa, mitä ei muualta saa. Toisaalta myös vanhemmat voisivat kuunnella nuorempiaan, sillä heillä voi olla koulutuksensa puolesta hyviä ja tuoreita ideoita asioiden toteuttamiseen. Rinno itse arvostaa paljon sitä tietoa, mitä hän sai ”Kansallismuseon originelleilta vanhoilta tyypeiltä”. Erääseen Kansallismuseonoriginelliin vanhaan herraan liittyy hauska tapaus Rinnon museoharjoitteluaajoilta. Jouko Voionmaa, joka oli Soile Rinnon ensimmäinen harjoittelupaikkaesimies, pyysi häntä tekemään jotain ja Rinno lupasi kirjoittaa asian ylös muistiin. Svetisimejä ja huonoa puhekieltä inhonnut Voionmaa käski Rinnoa ottamaan tikkaat ja kirjoittamaan asian tosiaan ylös, ihan Kansallismuseon rahakammion katon rajaan asti! Niin hän sitten teki ja kiitteli mielessään, että tämä asia ei sentään tapahtunut kirkkosalissa, jossa katto oli vieläkin korkeammalla. Rinnoa naurattaa, kun hän muistelee asiaa ja tuumaa, että kirjoituksesta on sen verran aikaa, että se on jo tainnut hävitä katon rajasta remonttien yhteydessä.

Pitkän uran aikana sattuu ja tapahtuu monenlaisia asioita. Kysyttäessä, mikä Soile Rinnon mielestä on ollut hänen uransa paras muisto tai parhaimpia asioita Etelä-Karjalan museossa, ei hänen tarvitse asiaa kauaa miettiä. Etelä-Karjalan taidemuseon nimittäminen aluetaidemuseoksi vuonna 1986 tuntui hienolta työvoitolta, mutta silti vielä parempaa ammatillisesti on ollut se, että Linnoitus on entisöity. Tätä hän pitää suurimpana saavutuksenaan. Linnoituksen entistämistöiden alkuun sysäämisestä voisi melkein kiittää saksalaisia turisteja, jotka seisoivat eräänä kesäisenä päivänä Linnoituksen taistelun muistomerkillä, ja miettivät ääneen, kuinka Lappeenrannassa on näin kivasti pengerretty puisto. Ohitse kulkenut Rinno kuuli keskustelun ja ajatteli, että vai kivasti pengerretty puisto, että siltähän tämä tietysti näyttää! Tämä johti siihen, että hän kiersi katsomassa rapistuvaa ja umpeen kasvavaa Linnoitusta kriittisellä silmällä ja otti asiasta yhteyttä museovirastoon. Keskustelujen ja alkaneen työttömyyskauden tuomien työllisyysvarojen varjolla Linnoituksen kunnostustyöt käynnistyivät lopulta 1970-luvun puolivälissä nopeasti ja kestivät pientä taukoa lukuun ottamatta lähes 30 vuotta.

Soile Rinnolta on usein kysytty mikä on museon paras ja hienoin esine ja tähän hän on aina vastannut, että se on Linnoitus. Kaikki mitä siellä nyt tehdään tai suunnitellaan tehtäväksi, tulee harkita sen omaa historiaa ja mittakaavaa ajatellen, sillä niin hieno ja ainutlaatuinen paikka Linnoitus on.

Etelä-Karjala kamerassa

*Savitaipaleen Kaijanlahden pohjukka 1930-luvulla. Valokuvaaja Esko Juhola (ent. Johansson).
Etelä-Karjalan museo*

Savupirttimuseosta vuonna 1910 alkanut Lappeenrannan museotoiminta muuttui vuonna 1962 Maakuntaliiton hallinnoimaksi Etelä-Karjalan museoksi. Museo aloitti toimintansa Linnoituksessa sille kunnostetussa entisessä venäläisen armeijan kivimakasiinissa. Silloin museotoiminta laajeni nimensä mukaisesti maakunnalliseksi, käsittäen koko silloisen Etelä-Karjalan alueen. Tuolloin oli luonnollista ottaa mukaan myös luovutetun Etelä-Karjalan perinteen tallentaminen: museokokoelmiin liitettiin osa Viipurin historiallisen museon evakoiduista kansanpukukokoelmista ja osa Viktor Svaetichinin tilaustyönä museolle tekemiä Etelä-Karjala-aiheisia akvarelleja ja piirroksia. Osa Viipurikokoelmasta jäi Lahden kaupunginmuseoon, joka on nykyisin tämän Lappeenrantaan deponoidun osakokoelman lainaaja, omistajan ollessa Viipuri-säätiö, entisen Viipurin kaupungin hoitokunnan jatkaja.

Etelä-Karjalan museo aloitti heti myös Etelä-Karjalan maakuntia koskevien valokuvien keruun. Ensimmäinen suuri kokoelma saatiin Eteläkarjalaisten Nuorisoseurojen Liitolta. Liiton 1950-luvulla kuvauttama negatiivikokoelma käsittää kaikki silloisen Etelä-Karjalan kunnat kuten Lappeen, Lemin, Luumäen, Nuijamaan, Parikkalan, Rautjärven, Ruokolahden, Saaren, Savitaipaleen, Simpeleen, Suomenniemen, Taipalsaaren ja Ylämaan. Kuvauksen kohteena olivat lähinnä maalaistalot pihapiireineen. Tiloista on kuvatietoihin kirjattu myös omistajapolvien tietoja. Tämä arvokas negatiivikokoelma on vuosien varrella vedostettu ja Parikkalan tietoja vailla olevien negatiivien skannaus ja tunnistus on parhaillaan käynnissä.

Museotoiminta siirtyi vuonna 1967 Lappeenrannan kaupungille ja maakunnallinen toiminta jatkui ja voimistui,

Maanviljelijä, harrastajavalokuvaaja Hugo Siitonen valmistaa katiskoja Pekkolan tuvassa. Siitonen aloitti kuvaamisensa vuonna 1922.

Nuijamaan Metsä-Kansolassa Hanskin riihellä puidaan puimakoneella. Vasemmalla on Eljas Nurmela ja oikealla Ville "Tersa" Kansonen. Valokuvan ottanut Olga Ruotsalainen 1930-luvulla.

*Ruokolahden kirkko.
Postikortti. Etelä-Karjalan museo.*

etenkin Etelä-Karjalan museon tultua nimetyksi vuonna 1981 maakunnalliseksi keskusmuseoksi. Lemiltä on museoon lahjoitettu opettaja Anton Taipaleen (1898-1965) laaja lasinegatiivikokoelma, jota parina viime vuotena on jonkin verran digitoitu ja esitelty Lemmin Taikalyhydyssä yhteistyössä Aapo Pekarin kanssa. Hänen avullaan kuvauskohteita ja henkilöitä on myös tunnistettu. Nuijamaalta on museoon kopioitu yksityisessä omistuksessa oleva lasinegatiivikokoelma. Rajapatsaan kylässä maalaistalon palvelijana 1930-luvulla toiminut ja silloin valokuvausta harrastaneen Olga Ruotsalaisen (1894-1988) lajissaan harvinaiset ja ainutlaatuiset valokuvat ovat kuvaajan lähiympäristöstä. Kokonaisuus oli 1990-luvulla esillä tunnistettavana Nuijamaan kotiseutumuseossa ja saimme niihin tällä tavoin arvokkaita lisätietoja.

Parikkalasta museo on lunastanut maanviljelijä ja harrastaja-valokuvaaja Hugo Siitosen (k.1940) omasta kotipitäjästään kuvaaman lasinegatiivikokoelman. Näistä teetetyt työ- rakennus- ja henkilökuvat ovat olleet maakunta-amanuenssien toimesta esillä Parikkalassa useampaan otteeseen ja niihin on kerätty tällöin tarvittavia lisätietoja. Parikkalasta on museoon myös saatu kesiään perheineen Muttelinmäen tilalla ja Moskuunniemen kesähuvilalla Simpelejärven rannalla viettäneen asianajaja A. E. Paajasen (1870-1944) kuvaamia lasinegatiiveja seudun rakennuksista ja ihmisistä.

Savitaipale esiintyy laajasti savitaipalelais-lappeenrantalaisen pankinjohtaja Esko Juholan (Johansson 1898-1969) tyttären museolle lahjoittamassa negatiivi- ja kuvakokoelmassa. Kokoelma käsittää opettajaksi Kajaanissa valmistuneen Juholan harrastusmielessä ottamia kuvia 1920-luvulta

1950-luvulle ja myös henkilökuvia ajalta, jolloin hän omisti Savitaipaleen valokuvaamon. Kokoelmassa on mm. kuvia kirkonkylän rakennuksista, kansalaissodan aikaisista tapahtumisista, uuden kirkon rakentamisesta ja luonnollisesti runsaasti kuvia hänen omasta perheestään, kirkonisännöitsijä-isästään Anton Johanssonista ja kätilö-äidistään Kustava Johanssonista sekä kotitalon elämästä. Taipalsaarta on kuvannut ahkerasti 1920-luvulta lähtien kanttorina toiminut Sulo Laitinen (k. 1987). Hän on toiminut aikanaan kyläläisten käyttämänä kuvaajana ja hänen ottamiaan kuvia löytyy myös aikoinaan museotilaksi kaavaillun Turusen talon museoon tallennetusta kuvakokoelmasta. Etelä-Karjalan museon kuva-arkistoon on karttunut myös pienempiä kuvamääriä maakunnan pitäjistä, mm. kuvateoksia varten suoritettujen kuvakeruiden yhteydessä ja museon oman henkilökunnan maakuntakäynneillään kuvaamia otoksia. Joutsenoa koskevaa uudempaa kuvamateriaalia on tänä vuonna saatu museon kokoelmiin valokuvaaja Aarne Mikonsaaren (1945 -2007) jäämistöstä. Luovutetun Etelä-Karjalan pitäjiä koskeva kuva-aineisto, etenkin Viipuri, on karttunut museoon vuonna 1976 siirretyn Viipuri-museon Säätiön kokoelman myötä.

Maakunnassa on oletettavasti useita ammattivalokuvaajien ja harrastajien arkistoja, joilla on kulttuurihistoriallista arvoa ja käyttöä, esimerkiksi paikallishistorioita ja muistelmia kirjoitettaessa. Etelä-Karjalan museo antaa mielellään asiantuntija-apua valokuvien ja negatiiviarkistojen säilyttämisestä ja ottaa vastaan ns. valokuvälöytöjä. Museo myös tallentaa tai kopioi Etelä-Karjalan valokuvia arkistoonsa, myös uudempaa tuotantoa.

Mariina Kellokumpu

Kehrääminen on **herännyt ruususen unesta**

Kehrääminen herättää monenlaisia mielikuvia, mutta yhteistä mielikuville on historiallisuus, aikana kauan sitten. Kehräämistä tapahtuu saduissa, mutta Lappeenrannan ollessa kyseessä tämä käsityötekniikka lainaa nimensä myös naisten vankilalle, kehruhuoneelle. Mielikuvat pelkästä historiaan jääneestä tekniikasta unohtuvat, jos vilkaisee nettineulojen päiväkirjoja: lankoja kehrätään omilla rukeilla ja jopa värttinöillä.

Kehrääminen, tekstiilituotannon alkuvaihe, on vanhastaan ollut naisten työtä, kutominen puolestaan on alun alkaen ollut miesvaltaista. Jako juontaa juurensa keskiajan ammattikuntalaitokseen, joka kuului yksinomaan miehille. Naisten ammattimainen käsityön valmistus oli tuolloin käytännössä vähäistä, koska kiltasäännöksiin mukaan naiset eivät voineet edetä mestareiksi, jotka ainoina pystyivät kaupankäyntiin. Ammattikunnat muodostivat myös elinkeinovapautta jarruttavan tekijän, mikä myöhemmin olikin tärkein syy järjestelmän asteittaiseen lakkauttamiseen.

Naiset ovat kuitenkin tehneet käsitöitä kautta aikojen kodin tarpeisiin ja 1800-luvulle tultaessa yhä enemmän ansaitsemismielessä. Ammattitaito siirtyi sukupolvelta toiselle tai tietoa ja taitoa haettiin yleisestä käsityökoulusta. Ne, joilla oli riittävästi taitoa, raaka-aineita ja aikaa muilta töiltä, valmistivat tavaroita myös myyntiin. Käsityöläisyyden kehittymisen esteenä oli ollut 1800-luvulle saakka ostovoiman puute, koska oltiin omavaraisia ja lähes jokaisessa talossa kehrättiin ja kudottiin.

Kehräämällä saatiin lisäansioita

Lappeenrantaan perustettiin Naisyhdistyksen toimesta vuonna 1906 naiskotiteollisuuskoulu, joka tunnettiin yleiskielessä käsityökouluna. Perustamisesta saakka koulussa oli ompeluosasto ja pari vuotta myöhemmin kudontaosasto, jossa opiskeltiin kudonnan ohella värjäystä, mitä todennäköisimmin myös kehräämistä.

Kotiteollisuustuotteita oli myyty perinteisesti toreilla ja markkinoilla tai kiertelvien kaupustelijoiden välityksellä, mutta myynnin keskittämiseksi perustettiin kaupunkeihin 1890-luvulta alkaen kotiteollisuusliikkeitä. Lappeenrannassa näitä liikkeitä edustivat Kotiteollisuus Oy Orkamo vuodesta 1920, jonka pe-

Kotiteollisuus Oy Pirtin Kutomon kehrääjä Lemiltä vuonna 1931.

rustaja, Hinni Orkamo toimi tätä ennen johtajana Naiskotiteollisuuskoulussa; Kotiteollisuus Oy Pirtti, joka oli maanlaajuinen ja käsitti useita myymälöitä sekä 1932 perustettu Taidekutomo Laura Korpikaivo-Tamminen. Yrityksillä oli omat kutomot ja värjäämöt, mutta niiden käyttämä lankamateriaali kehrättiin muualla. Erityisesti karvalankamattojen langat vaativat käsinkehruuta ja Taidekutomo toimitti vuosien 1944-1962 välisenä aikana säännöllisesti lehmänkarvoja kehrääjille. Toimitetusta raaka-aineesta ja takaisin tulleesta karvalangasta pidettiin tarkkaa kirjaa ja joskus jouduttiin huomauttamaan liian vähästä kehruumäärästä toimitettuun materiaaliin nähden. Jos käsityöstä ei tullut varsinaista ammattia, se oli oiva lisäansioden lähde erityisesti maaseudulla. Esimerkiksi Lemi oli tunnettu kehrääjistään – sekä Kotiteollisuus Oy Pirtin että Taidekutomon kehrääjistä suurin osa asui Lemillä. Kehraamista pidettiin erityisesti vanhempien naisten työtä, koska se oli kevyttä. Sitä saattoi tehdä pienissäkin tiloissa ja välineet olivat suhteellisen halpoja. Koulun korvasi usein kokemus, mikä olikin hyvän käden jäljen edellytys.

Kehraamalla kehitettiin luonnetta

Lappeenrannassa toimi Suomen toinen työ- ja ojenuslaitos vuosina 1816-1880. Laitoksen perustamisella pyrittiin kontrolloimaan mm. lisääntyneiden elinkeinovapauksien mukanaan tuomia yhteiskunnallisia häiriöitä. Takana oli ajatus siitä, että yksilöitä voitaisiin muokata paremmiksi kasvatuksen ja koulutuksen avulla tai fyysistä ympäristöä muuttamalla. Naisten ojenuslaitosta kutsuttiin yleisesti kehruuhuoneeksi.

Siveellisen kasvatuksen ohella laitoksen tarkoitus oli tuottaa valtiolle tuloja. Nimensä mukaisesti kehruuhuoneella kehrättiin lankoja, mutta myös kudottiin kankaita. Tavallisimpia töitä olivat häkilöiminen, villojen karstaaminen, kehräminen, höyhenien riipiminen ja sukan kutominen. Lievistä rikoksista rangaistun ahkeruus saattoi lyhentää hänen vankeusaikaansa. Viisisataa kehrättyä lankavyhyettä merkitsi vuoden rangaistusaikaa. Jos nainen oli nopeampi, tuomio lyheni.

Kehraamisen uusi tuleminen

Pellavan kehräamista pidettiin helpompana kuin villan kehräamista, mutta pellavan valmistus kasvista langaksi oli työläämpää. Vaikka 1900-luvulla ostopellavan ja puuvillan käyttö yleistyi, pellavaa viljeltiin ja lampaita pidettiin kotitarpeiksi 1950-luvulle saakka. Puuvilla koettiin ostomateriaalina hienompana ja sitä käytettiin aluksi vain tehosteena.

Kehraaminen on ollut puoli vuosisataa unohdettu tekniikka, tosin sitä on opetettu Käsi- ja taideiteollisuusalan oppilaitoksissa kansanomaisten työtapojen yhteydessä. Lisäksi käsityökeskukset kuten Taito Etelä-Karjala järjestää ajoittain kehräämiskursseja.

2000-luvulla on tapahtunut yllättävä kehruun suosion kasvu, mikä liittyy pitkälti samaan aikaan kasvaneeseen ns. julkisen neulomisen suosioon. Neulojat vaihtavat tietoaan ja esittelevät tuotoksiaan netin neulepäiväkirjoissa. Itse kehrätyt langat ovat

*Villatakki
1940-50-lukujen
vaihteesta, johon
langat on kehrätty
ja värjätty kotona.
Etelä-Karjalan
museon kokoelma.*

*Japanilaisia käsin kehrättyjä
ja -värjättyjä lankoja
vuodelta 2007.*

saaneet suosiota ja moni haluaa ainakin kokeilla kehräamista. Hyvin varustetuista käsityöliikkeistä tai käsityöliikkeiden nettikaupoista on mahdollista ostaa käsin kehrättyjä lankoja ympäri maailmaa – lankoja ostetaan hinnastaan huolimatta.

Käsin kehrätty lanka mielletään ylellisyydeksi, koska sitä on hidasta tehdä ja tekijöitä on vähän. Käsin kehrättyä lankaa käytetään enemmänkin tehosteena, kuten aikoinaan ostopuuvillaakin. Joskus itse kehrätty lanka on tekijälleen niin rakasta, että siitä ei hennoisi tehdä mitään, lankavyhyhti itsessään on ”valmis” tuotos. Kotona kehrätty lanka on kulkenut pitkän matkan välttämättömyydestä ylellisyydeksi.

Lähteitä:

- Sanna-Kaisa Spoof (toim.),
Tiltun kapiot. Iittiläinen käsityöperinne. SKS. 2003.
- Lappeenrannan historia 1917-1966 I ja II nide.
- Tapio Onnela, Kuri siirtyi kiveen - Kakola ja vallan teknologia 1839-1879.
- Anu Tälkä ja Pia Puntanen,
Linnoitus ja kaupunki. Lappeenrannan historia 1812-1917.
- Laura Korpikaivo-Tammisen käsityömuuseon arkisto.

Vuoden paikallismuseo

Etelä-Karjalan maakuntayhdistys ja Etelä-Karjalan museo ovat valinneet jo vuodesta 2001 lähtien vuoden paikallismuseon tunnustuksena tehdystä työstä ja toiveessa saada näin kullekin hyvin hoidetulle paikallismuseolle julkisuutta ja kävijöitä. Aloite tällaisen perinteen luomisesta tuli Etelä-Karjalan liiton maakuntasihtööri Pirjo Hietalalta, joka suoritti myös ensimmäisen valinnan. Vuoden paikallismuseon arvon ovat toistaiseksi saaneet:

2001 Honkakylän Kauppamuseo, Saari	(Pirjo Hietala)
2002 Lyytikkälän hovi, Suomenniemi	(Mauno Forsman)
2003 Ruokolahden kotiseutumuseo	(Henna Heiskamo)
2004 Rautjärven museopotentiali	(Mikko Europaeus)
2005 Kirkonrakentajien museo, Savitaipale	(Hilkka Harmaala)
2006 Pätärin talomuseo, Ylämaa	(Seppo Nevalainen)
2007 Rajamuseo, Imatra	(Pekka Siiropää).

Paikallismuseon nimeämiseen on aina liittynyt Osuuspankin myöntämä lahjashekki, jonka turvin on voitu tukea usein niukoin varoin toimivia museoyhdistyksiä. Tämän vuoden valinnan on suorittanut kotiseutuneuvos Pertti Jurvanen. Valitut museot on pyritty esittelemään myös Museoviesti-lehdessämme. Perinne on katkennut sikäli, että vain kahdesta ensin palkitusta on tällainen esittely. Lehden toimitus haluaa nyt parantaa tapansa ja julkaista lyhyen esittelyn nyt valitusta museosta.

Jaana Juvonen & Pertti Jurvanen

Parikkalan Meijerimuseo

Meijerimuseo

Parikkalan eli Itä-Suomen Meijerimuseo perustettiin vuonna 1980. Tätä talousneuvos Aaro Littusen luomusta on pitänyt yllä samana vuotena perustettu Itä-Suomen Meijerimuseoyhdistys. Alunperin museokokonaisuuteen kuului omalla meijeriniemellään Särkisalmen Seudun Osuusmeijerin meijerirakennus ja Simpeleen Pitkäjärveltä siirretty saunameijeri. Toiminta on meijeriniemellä lakannut kun maanomistaja on halunnut kaavoittaa alueen omakoti- tai loma-asuntotontteiksi. Särkisalmen Seudun Osuusmeijeri oli 1930-luvun konevoimainen meijeri. Tiilinen meijerirakennus on nyttemmin purettu ja osa esineistöstä myyty tai sijoitettu muihin museoihin. Myös arkistoaines on pyritty ottamaan talteen.

Vanhempaa kantaa edustava saunameijeri on 60 neliömetriä laaja kolmihuoneinen hirsirakennus. Sen kokoelmassa on 135 esinettä, jotka on kerätty alueen pikkumeijereistä. Museo on jouduttu siirtämään vuonna 2005 Särkisalmen museoniemeltä Parikkalan kirkolle, jossa se muodostaa kotiseutumuseon kanssa toimivan museokeskuksen. Kun esineistö on kerätty vähän eri tahoilta ei se sellaisenaan siis anna oikeaa kuvaa saunameijerin olemuksesta. Silti se antaa hyvän kuvan maidon kulusta tiloilta maailmanmarkkinoille ennen konevoimaisten meijerien yleistymistä. Hyvin tyyppillinen on meijeristin asunto, sillä useimmiten meijerin toiminnasta vastasi vain yksi naishenkilö, joka asui paikalla. Tänä päivänä menneitä muistelevat toteavat,

Voin varastointia ja myyntiä varten tehtävän voidrittelin kokoamislaite.

Meijeristin asunto.

että meijeristillä oli optio päästä emännäksi johonkin seudun taloon. Itse meijeriprosessia voidaan seurata saunameijerin esineistön avulla: Maito toimitettiin meijeriin tonkissa saunameijeriaikana ilmeisesti hevosilla ja maanviljelijöiden itsensä toimesta. Kerman erottumista kunnan yläosaan ei ilmeisesti pidetty suotavana ja siksi maitoastian sisältö sekoitettiin erityisellä kirnunmäntää muistuttavalla esineellä. Kentällä tehdystä työstä kertoo museon maitotonkkien ohella talletettu karjalousassistentin laatikko. Se on jonkinlainen pakkaustaidon mestarinäyte, sillä rajoitettuun tilaan oli tiiviisti sijoitettu koko karjalousassistentin työnsään tarvitsema esineistö. Itse laatikko toimi runkona sentrifugissa, jossa näytteet eroteltiin keskipakovoiman avulla. Meijerissä kerma erotettiin maidosta separaattorilla. Saunameijereissä ne olivat pieniä ja käsikäyttöisiä. Museon kokoelmissa on useita separaattoreita, mikä ei vastaa todellisuutta, jos puhutaan yhden saunameijerin kalustosta. Kerma pastöroitiin muuripadassa saunahauteeseen upotetussa astiassa. Tämän jälkeen kerma hapatettiin, mitä silmälläpitäen saunameijerissä ja tässä museossakin on oma astiansa.

Voin varsinainen valmistus tapahtui kirnuissa. Primitiivisin on talonpikainen pystykirnu mäntineen. Sitä ei ole käytetty saunameijerissä, jossa on kirnuttu kierrettävillä kirnuilla. Erilaisia kirnujakin on museossa useita, vaikka yksi saunameijeri operoi yhdellä kirnulla. Kirnuamisen jälkeen voi suolattiin. Jatkomuokkaus tapahtui voinvaivauspöydällä, jossa kirnuttu voi muokattiin homogeeniseksi massaksi. Meijerimuseon kappale on tehty Valion meijerin mallin

mukaan ja rautaosat on saatu Turun meijeristä. Voi pakattiin puuastioihin, dritteleihin. Vielä 1950-luvulla yhdestä puusta vuoltuja suksia kutsuttiin drittelilaudoiksi, vaikkei kukaan enää tuolloin drittelilaudoista itse vuolluilla suksilla hiihtänytkään. Museossa on drittelinkokoamislaite. Se edustaa kuitenkin jo teollista voinvalmistusta. Voita pakattiin myös kotikäyttöisiin paketteihin. Myös tätä toimintaa silmälläpitäen suunniteltu välineistö sisältyy museon kokoelmiin. Voi survottiin puunuijalla puiseen muottiin, johon oli ennen voilla täyttämistä levitetty voipaperi. Voin varastointi edellytti sitä varten järjestettyjä kylmiä tiloja.

Tulevaisuus ?

Parikkalan museo ja sen esineistö antaa hyvän kuvan käytetystä kalustosta. Tulevaisuudessa huomiota olisi varmaan kiinnitettävä juuri edellä kuvatun tuotantoprosessin esittelyyn yksittäisten museoesineiden näytteillepanon sijasta. Tällaisenaakin se on erinomainen yhtä esiteollista tuotannonhaaraa esittelevä museo. Moni voi kaivata tästä museosta Parikkalan koneellisen meijeritoiminnan esittelyä. Vanhan meijerirakennuksen purku jätti aukon Parikkalan museotarjontaan. Kukaan ei ole esittänyt miten tämä kysymys tulisi ratkaista. On kuitenkin selvää, ettei tätä museota pidä kehittää Parikkalan meijerien museoksi, vaan pitää se saunameijerimuseona.

Parikkalan meijerihistoriaa

Jaana Juvonen on Parikkalan historiassaan käsitellyt yksityiskoh-
taisesti meijeritoiminnan alkua Parikkalassa. Hänen esityksestään
voidaan poimia seuraavat maininnat: Koko nykyisen Parikkalan
alueelle on ollut luonteenomaista meijeritoiminta. Särkisalmen
Tuotteen meijeri on varmasti kaikkien tiedossa, mutta tätä vai-
hetta edustaa aika, jolloin pitäjässä oli lukuisia pieniä meijereitä.
Meijeritoiminnan kehittymiseen vaikutti varmasti Pietarin kaup-
pa. Tämä kaupunkihan oli voin suurkuluttaja. Alun pitäen voin
valmistus oli käsityötä, mutta 1870-luvulla keksitty separaattori
käynnisti meijeritoiminnan. Kun kauppaan saapuivat ensimmäi-
set käsin kierrettävät separaattorit 1890-luvulla, alettiin perustaa
kylämeijereitä, joita kutsuttiin saunameijereiksi sen vuoksi, että
separaattorit usein sijoitettiin saunaan.

Parikkalalaiset näkivät ensimmäisen kerran maidon
kuorimista koneella Viipurin läänin maanviljelysseuran järjestä-
mässä maatalousnäyttelyssä Kangaskylässä vuonna 1893. Vuonna
1899 oli Parikkalassa toiminnassa jo kuusi meijeriä. Itä-Karjalan
maanviljelysseura antoi vuonna 1894 puoltolauseen meijerilainan
saamiseksi valtiolta maakauppias Olli Heinoselle. Yhtiöön liittyi
sittemmin noin 50 taloa Tyrjältä ja Rasvaniemestä. Ilmeisesti jo
vuonna 1892 toimi yhtiömuotoinen meijeri jonkin aikaa Tyrjän
kirkonpuolella Littusen talossa. Särkisalmen meijeriosakeyhtiön
perustava kokous pidettiin 12.3.1895 Juho ja Matti Kärpäsän ta-
lossa. Länän olivat lähiseudun isännät ja tehtailija Sipi Ahokas,
joka myös hankki meijerikaluston. Vuonna 1901 tilivajauksen
jälkeen kaatunut meijeri sijaitsi lähellä Särkisalmen siltaa.

Koitsanlahden meijeriosakeyhtiön säännöt vahvistettiin
vuonna 1895. Meijerin perusti kauppias P.J. Reinikainen Kokko-
lanjoen Yläritakoskessa omistamansa myllyn yhteyteen. Tuomas
Heinonen, Antti Tervonen ja Juho Repo perustivat toisen meije-
rin Kivijärvelle lähelle Ruokolahden rajaa. Myös Saaren Ala-Ol-
lukkaan tehtiin yksityinen meijeri, johon paikkakuntalaiset toivat
maitoa. Meijerissä oli Alfa Alaval separaattori ja käsinkerrettävä
pystykirnu. Voi vietiin Viipuriin tai Venäjälle 50 kg:n dritteleissä.
Saassa kerrottiin, että tuohon aikaan tapasi kylällä ennen aa-
munkoitoa Viipuriin voinvientireissulle lähtevän Ollukan Ollin,
hevosen hakuun menevän Ilajan Olkon ja yöjalasta kotiin kapseh-
tivan Ylösen Hesson. Kesäisin meijerit käynnistyivät aamulla klo
4 ja liikettä jatkui aina kuuteen illalla. Seutukunnan yleistä meije-
riä alettiin puuhata Heikki Silvennoisen johdolla. Meijerilaitteet
sijoitettiin Juho Tiaisen aitaan, kunnes vuonna 1908 ostettiin
Tarnalasta Jaakko Saikkoselta tupa, joka talkoilla haettiin Saarel-
le ja pystytettiin Varjuksen talon maalle tien viereen meijeriksi.
Meijeri ei toiminut sydäntalvella joulun tienoissa, jolloin lehmät
olivat ummessa.

Monessa kylässä meijeritoiminta tyrehtyi muutamassa
vuodessa, vaikka meijerit olivatkin tuoneet kyläläisille rahaa uu-
della tavalla. Syynä meijereiden kannattamattomuuteen olivat
osakkaiden haluttomuus tuoda maitonsa meijeriin pitkien mat-
kojen takaa ja siitä johtunut toiminnallinen alikapasiteetti sekä
maitomäärien suuret vaihtelut eri vuodenaikoina. Vasta osuustoi-
minta-aatteen mukana syntyneet osuusmeijerit alkoivat tehostaa
maidon valmistusta voiksi 1900-luvun alkuvuosista lähtien.
Vuonna 1905 todettiin Parikkalassa, ettei osuusmeijerei-
den perustaminen ja toiminta tahtonut sujua, sillä vain
muutamia pieniä osuusmeijerinalkuja, joista ei kannata pal-
jon puhua, on saatu aikaan mm. Parikkalan Tyrjälle. Maamies-

seuran mielestä kehitystä hidasti se, että jokainen tahtoi saada
meijerin omaan porstuaansa. Tyrjän Sillanlahdella toimineessa
meijerissä oli käsikäyttöiset kirnu ja separaattori; maito lämmi-
tettiin muuripadassa. Vuonna 1910 oli Parikkalassa kaikkiaan
kuusi käsivoimaista meijeriä, joista viisi oli osuusmeijeriä ja yksi
osakeyhtiön omistama. Varsinainen meijerikuume syntyi Parik-
kalaan vasta 1910-luvulla.

Itä-Karjalan maanviljelysseuran karjatalouskonsu-
lenti agronomi V. Ilmoniemi laati vuonna 1912 selostuksen
seuran alueen parhaisiin karjapitäjiin kuuluvan Parikkalan
meijeriolosta. Kunnan alueella toimi tuolloin 14 osuuskunnan
omistamaa ja yksi yksityinen meijeri, mikä oli enemmän kuin
missään muussa Suomen pitäjässä. Kaikkiaan Viipurin läänissä
oli 41 meijeriä, mutta aivan meijerittömiäkin pitäjiä oli. Parik-
kalan meijerit valmistivat 87 665 kg voita, mikä oli eniten koko
läänissä. Meijeri-osuuskuntien jäsenluku vaihteli 21 ja 72 välil-
lä, lehmäluku oli 110-300 ja osuusmaksu 2-20 mk. Meijerit oli-
vat vuodessa käynnissä 268-360 päivää, mutta ainoastaan yksi
koko vuoden. Vuonna 1915 Parikkalan maamiesseura ehdotti,
että meijerit yhdistettäisiin niin suuriksi kokonaisuuksiksi, että
niihin kannattaisi hankkia ajanmukaiset koneet ensiluokkaisen
voin valmistamista varten.

Kaikki työt meijerissä tehtiin osakasten kesken käsi-
voimin edellisen vuoden maitomäärän perusteella. Vain jäsen-
määrältään suurimmassa Kirjavalan meijerissä vuonna 1921
198 osakasta- oli hevonen apuna, mutta talvikuukausina tämä-
kin meijeri joutui seisomaan maidon vähyyden vuoksi. Tarnalan
meijerissä oli osakkaita myös Uukuniemen ja Kesälahden lähi-
kylästä. Monet meijerit olivat jäsenenä Valiossa ja Savo-Karjalan
meijeriliitossa. Tyrjän meijeri myi voinsa Valion kautta. Särki-
salmen meijeri esitteli taas tuotteitaan useissa näyttelyissä ja sai
palkintojakin. Joukion meijerin toiminta pysähtyi ensimmäisen
maailmansodan vuosina ja koneet myytiin. Myös muut meijerit
kärsivät tuolloin raaka-aineen puutteesta. Joukiossa oli meije-
ri toiminnassa jälleen 1920-luvun lopulla. Kannaksen meijeri
oli ensimmäinen, joka otti käyttöön maidon laadun mukaisen
maksun eli rasvan lisäksi hintaan vaikutti maidon puhtaus.
Keskittämisen puute oli ongelmana parikkalalaisessa osuustoi-
minnassa, mikä näkyi myös meijereiden paljoutena. Muitakin
osuuskuntia oli vieri vieressä. Meijerit olivat edelleen pieniä
kylämeijereitä. Kivijärvelle perustettiin Simpeleen Osuusmeije-
ri vuonna 1922 ja Honkakylän Osuusmeijeri avattiin vuonna
1924.

(Lyhennelmä: Juvonen, J.:
Parikkalan historia, Jyväskylä
1996, s. 434-437)

*Käsi­käyt­ttöinen sepa-
raattori ja Syre Oy:n
valmistama kirnu.*

Suomen ja Karjalan *karttakuvan kehitys*

Tammikuun 10. päivänä pidettiin Etelä-Karjalan museossa seminaari: ”Suomen ja Karjalan karttakuvan kehitys”. Esitelmöitsijöinä oli Juhani Kostet Turun maakuntamuseosta, Heikki Rantatupa Jyväskylän yliopistosta, Ulla-Riitta Kauppi Museovirastosta sekä Piltzin karttakokoelman vaiheisiin lahjoittajina, tutkijoina ja museaalisina järjestelijöinä vaikuttaneet Martti Piltz, Leena Miekkavaara ja Jukka Luoto. Etelä-Karjala instituutti esitteli Kristiina Korjonen-Kuusipuron suulla historiallista GIS-paikkatietojärjestelmää. Yleisön pyynnöstä esitelmien tiivistelmät ja/tai Powerpoint-aineistot on sijoitettu Etelä-Karjalan museon nettisivuille (www.lappeenranta.fi/museot). Kostetin esitykseen voi sitäpaitisi tutustua lukemala hänen väitöskirjaansa: *Cartographia urbium Finnicarum – Suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa* (Pieksämäki 1999). Jukka Luodon esityksen perustana ollut käsikirjoitus julkaistaan tässä Museoviesti-lehdessä kuvineen kokonaisuudessaan.

Jukka Luoto

Yksityiskohtia **Aarno Piltzin karttakokoelmasta**

Kartografian historian tutkimus pitää sisällään useita eri aloja. Kartografian historia voidaan mieltää geodesian eli maastomittauksen historian tutkimukseksi. Tänä päivänä ilmestyy melkeinpä viikottain kartografian historiaa valaisevia teoksia. On hyvä asia, että Karjala on ottanut tästä oman osansa julkaisemalla Aarno Piltzin näkemyksen Karjalan karttakuvan kehityksestä. Näiden teosten luonne on lähinnä kirjastotieteellinen. Kirjoittajia kiinnostavat kartat painotuotteina. Tekijän ohella heitä kiinnostaa painopaikka, painovuosi ja painos jne.

Itse olen Piltzin kokoelmaa katsellessani miettinyt kysymystä karttojen sanomasta eli sitä miten ne suhtautuvat oman aikansa tapahtumiin. Olen siis esittänyt kysymyksen näiden karttojen arvosta historiallisena lähteenä. Lappeenrantalaisena minua on kiinnostanut se, miten Lappee ja Lappeenranta on esitetty vanhimmissa kartoissa.

Venäjän kartta vuodelta 1561. Kartan vasemmassa yläkulmassa kaupunki nimeltä Lapones.

Lappeenranta kartoilla

Hyvin yllätyksellinen on Lappeenrannan esiintyminen jo vuodelta 1561 peräisin olevassa italialaisen Gastralдин Venäjän kartassa. Kartan laitaan on merkitty Riian lahden lisäksi Suomenlahden pohjukka ja Viipuri. Siirtä luoteeseen on Lappi ja sen keskuksena maantieteellisesti oikealla paikallaan Lapnes-Lappeenranta. Vain tervakauppa voi selittää sen, että kaupunkimme on päätynt tähän vain kymmenen vuotta perustamisensa jälkeen julkaistuun karttaan. Outoa kuitenkin on se, että vain ani harva kaupunki koko laajalla Venäjänmaalla on saanut kunnian esiintyä tällä kartalla.

Abraham Orteliuksen vuonna 1601 julkaisema kartta merkitsee näennäisesti taantumaa. Viipuri on siinä omalla paikallaan Viipurinlahden pohjukassa. Yllättävää sen sijaan on se, että Viipurin ja Nevan välissä ovat Lapauesi, Kivaneb, Ecclesia noua eli Uusikirkko ja Korela. Kyse ei ole sattumasta, sillä sama asiantila voidaan nähdä useasta Piltzinkin kokoelmaan kuuluvasta vanhasta kartasta. Tämän Lappeen epämääräisen kirjaamisen alkuperä on mielestäni selvä, sillä Sebastian Münsterin 1500-luvun alkupuolella ilmestyneessä kosmografiassa eli maailmankartan selitysteoksessa todetaan, että Karjalassa varustuksia on laadittu virran varsille maata luomalla, mm. Lappanesissä, Kivennavassa

ja Uudellakirkolla. Ne ovat tähän asti eli siis 1550-luvulle kuuluneet Ruotsin kuninkaalle.

Kosmografiassa mainitaan juuri nuo karttoihinkin merkityt pitäjät. Kartografit eivät vain ole ymmärtäneet, että Lapnesi ei ole ollut Kivennavan ja Uudenkirkon tapaan Kannaksen länsirannalla, vaan syvällä sisämaassa. Olen miettinyt mahdollisuutta paikallistaa tuo maavalli jonkin Kauskilan alueelle, sillä sieltä tunnetaan paikannimi Lappeen napa. Nimi on rinnastettava Kivennapaan. Napa on väänös muinaisruotsin näbb-sanasta, jolla tarkoitetaan tien yli rakennettua puuvarustusta. Tällainen näbb-napa on ollut Turun linnassa ja itse Turun kaupungissakin (Napaturu).

Yhtä mahdollista on kuitenkin, että kyseessä olisi Lappeenrannan linnoitus. Kauskilaa ei ilmeisesti ole koskaan kutsuttu Lappnesiksi ja nes-päätte puhuu pikemminkin jonkin niemen tai kannaksen olemassaolosta kuin tasaiselle kannakselle tehdystä murroksesta. Olisi erittäin hyvä tietää, mistä Münster on tietonsa saanut. Tällä hetkellä näyttää joka tapauksella siltä, että hän on vallituksesta puhuessaan tarkoittanut juuri Lappeenrannan linnoitusta.

Sansonin kartta Karjalasta ja Inkerinmaasta vuodelta 1666.

Karjala-käsite

Koko Karjala käsite on epämääräinen kun emme oikein tiedä mitä tällä nimellä on alunperin tarkoitettu. Tätä voidaan hyvin tarkastella karttojen avulla. Venäjässä Käkisalmen nimenä on Korela eli tämä kaupunki liitetään kiinteästi alunperäiseen Karjala-käsitteeseen. Edellä mainitussa vuodelta 1601 peräisin olevassa kartassa Käkisalmeä on merkitty Viipurista itään Syvärin varrelle, mutta tässä kartassa Korelalla ei tarkoiteta Käkisalmeä vaan Nevan suussa olevaa Maankruunun linnaa.

Karjala-nimen alkuperä ei siten olisikaan idässä vaan Ruotsin valtiopiirissä. Sansonin kartta vuodelta 1666 vahvistaa tätä, sillä hyvin usein vanhoissa kartoissa Karjalalla tarkoitetaan juuri Ruotsin puolelle jäänyttä Karjalaa eli aluetta Kymijoelta Äyräpään kihlakuntaan. Sen pohjoispuolella on Savo, joka kuitenkin kiilana ulottuu Vuokselle eli Jääski on pidetty erossa Karjalasta ja luettu lähinnä Savoön. Laatokan piiri on kuulunut Käkisalmen lääniin. Vasta 1700-luvun lopulla Karjala on siirtynyt selkeästi itään. Tuolloisissa sotakuvauksissa tapahtumat Lappeen kihlakunnassa kirjattiin Savon rintaman tapahtumiin kun taas vasta nykyisen Pohjois-Karjalan aluetta pidettiin Karjalana.

Ote Abraham Orteliuksen kartasta vuodelta 1601.

Gerardus Mercatorin Ruotsin ja Norjan kartta vuodelta 1595.

Herman Mollin kartta vuodelta 1712.

Jäämerenpolitiikkaa kartoilla

Yleisöä vanhoissa kartoissa kiehtovat valtakunnan vanhat rajat. Monissa esityksissä ne on kirjattu summittaisesti siten kun niistä uskotaan sovitun Pähkinäsaaren (1323), Täyssinän (1595), Stolbovan (1617), Uudenkaupungin (1721), Turun (1743), Värilän (1790), Haminan (1809), Tarton (1920), Moskovan (1940), Moskovan (1944) ja Pariisin (1947) rauhoissa. Kuva on kuitenkin moniselitteisempi, jos asiaa tarkastellaan vanhojen karttojen avulla. Asiaan on äskettäin perehtynyt Ulla Ehrensverd John Nurmisen säätien julkaisemassa Pohjoismaisen kartan historia-teoksessaan.

Tilanne oli 1500-1600-lukujen taitteessa sekava Jäämeren rannikolla kun Tanska (Norja), Ruotsi (Suomi) ja Venäjän pyrki saamaan tämän alueen kontrolliinsa. Taustalla oli halu kontrolloida Venäjän kauppaa, joka kulki Englannista Arkangeliin. Vallalla oli myös usko, että täältä olisi voitu purjehtia myös Kiinaan. Ruotsi ja Venäjä yrittivät ratkaista kysymystä Täyssinän rauhansopimuksella 1595, mutta Tanskan kuningas Christian IV ei tunnustanut rajankäyntiä heti kun hän näki antverpeniläisten Hondiuksen ja Orteliuksen kartat, joissa Varangin alueen rannikko oli värjätty niin kuin se kuuluisi Ruotsille. Julkaisijat selittivät esityksensä perustuvan ranskalaisen kapteenin LaRochellessa 1695 Täyssinän rauhasta antamiin tietoihin.

Piltzin karttakokoelmassa on näyte tästä pohjoisen rannikon värjäyksestä Gerardus Mercatorin julkaiseman kartan muodossa, josta käy ilmi Ruotsin osuus rannikosta. Senkin painovuosi on 1595. Asiaan yritettiin saada sopu aikaan Ruotsissa vuonna 1601 pidetyssä kokouksessa, jossa ruotsalaiset eivät kuitenkaan voineet hyväksyä Hondiuksen Euroopan karttaa vuodelta 1595 eivätkä tanskalaiset tarkoitusta varten laadittua käsin tehtyä karttaa. Myöskään venäläiset eivät voineet hyväksyä seuraavana vuonna tanskalaisten esittämää karttaa.

Pohjoisen olosuhteisiin yritettiin luoda valaistusta lähettämällä retkikuntia kartoitustehtäviin. Näihin kartoitusyhteyksiin osallistuivat Ruotsin kartografiaan voimakkaasti vaikuttaneet Bureauksen veljekset ja Suomen historian merkkihenkilöt Daniel Hjort ja Siegfried Arosius Forsius. Rajakysymykset oli ratkaistava sodalla, joka päättyi Knäredin rauhaan vuonna 1613, jossa Ruotsi luopui oikeuksistaan Jäämeren rannikkoon.

Stolbovan rauha kartoilla

Ruotsin ja Suomen itäraja määriteltiin uudelleen 1617 Stolbovan rauhassa. Siinä määritellyn rajan merkitsemisessä karttoihin on eroja. Hollantilaisen de Tillemontin Ruotsin, Tanskan ja Norjan kartassa vuodelta 1691 itäraja on merkitty Stolbovan rauhan mukaisesti, mutta esim. Herman Mollin kartassa vuodelta 1712 tilanne on toinen. Sen huomion painopiste on Lapissa. Kartasta saa hyvän käsityksen Lappalaisten elämästä. Siihen on merkitty tieura Skoonen rannikolta Tornionjoen laakson Könkään rauta- ja kupari-ruukkiin. Erikoinen on maininta siitä, että kuningas Kaarle XI on määritellyt Tornion leveysasteen vuonna 1695. Tämä ei ole ensimmäinen kerta kun Ruotsin hallitsija on osallistunut geodeettisiin mittauksiin. Tuolloin hallitsijat kuuluivat kansakuntansa sivistyneistön kärkijoukkoon. Yllättävää on se, että Ruotsin alueet ulottuvat kartassa Äänisen taakse, jossa Ruotsilla ei ole koskaan ollut alueita. Alue on yllättävästi suurin piirtein se sama, jossa suomalaiset joukot olivat ennen vuoden 1944 suurhyökkäystä.

Tämä rauhanasiakirjoihin perustuva Ruotsin omistus on havaittavissa lukuisissa 1600-luvun kartoissa. Ilmeisesti ne perustuvat johonkin yhteiseen lähteeseen. Kaarle IX tiedetään esittäneen venäläisille Kuolan ja Itä-Karjalan luovuttamista ruotsalaisille. Vuosisadan vaihe 1500/1600 oli Venäjän valtakunnan sekasorron kautta, jolloin suomalaiset joukot esiintyivät valloittajina Moskovassa ja Viipurissa neuvoteltiin ruotsalaisen prinssin asettamisesta Venäjän tsaariksi.

Uusi hallitsija Kustaa II Adolf asetti aluevaltaukset taloudellisten ja dynastisten etujen edelle. Pyrkimyksenä oli saavuttaa hallinta koko Novgorodin läänissä ja sen lisäksi Vienan ja Kuolan suunnalla. Rauhanneuvotteluja käytiin ensin Dideronan pajarikartanossa ja rauha solmittiin vihdoinkin 1617 Stolbovan kylässä. Rauhan solmimiseen vaikutti ratkaisevasti Englannin hallituksen lähettiläs John Mericke, joka piti silmällä Englannin etuja Vienan suunnalla Ruotsin tappioksi. Lopputulokseksi jäi se, että Ruotsi pidettiin ulkopuolella Jäämereltä ja Vienasta, mutta se sai korvaukseksi hallintaansa koko Suomenlahden piirin.

Tuo sitekeästi kartoissa esiintyvä Ruotsin Laatokantakainen omistus on nähtävä osana tätä toimintaa. Ilman alunperäisiin asiakirjoihin tutustumista on mahdotonta väittää, että tämä virheellinen karttamerkintä perustusi Stolbovan rauhan solmimiseen liittyviin neuvotteluihin. On hyvinkin luultavaa, että jossain vaiheessa Mericke on esittänyt Äänisen alueen liittämistä Ruotsiin kunhan se vain pidetään erossa Vienan rannikoilta.

Näiden sovittelijoiden tiedot ovat siis ilmeisesti kulkeutuneet Euroopan ja etenkin Englannin kartografien tietoon ja voi todellakin olla niin, että jostain vielä löytyy se kartta-piirros, johon myöhemmät painetut kartat perustuvat.

Rakennusperintötietoa ja eteläkarjalaista kulttuurimaisemaa verkossa

Verkosta löytyy erilaisia rakennusperintöä esitteleviä sivustoja, jotka tarjoavat ajankohtaista tietoa suomalaisesta rakennusperinnöstä ja sen vaalimisesta kiinnostuneille. Keskeisin näistä on Museoviraston ja Ympäristöministeriön yhdessä tuottama www.rakennusperinto.fi -sivusto, joka on toiminut vuodesta 2006. Ajankohtaista paikallista tietoa eteläkarjalaisesta kulttuurimaisemasta ja rakennetusta ympäristöstä tarjoaa myös tuore Etelä-Karjalan liiton huhtikuussa 2008 julkistama maisema- ja kulttuurialueselvitys.

Rakennusperinto.fi

Tietoa suomalaisesta rakennusperinnöstä

Rakennusperintöportaalin tarkoituksena on ollut koota vanhoista rakennuksista ja niiden hoidosta kertovat verkkosisällöt yhdelle sivustolle. Sivusto koostuu kolmesta pääsisältöalueesta, joista ensimmäinen, ”Rakennusperintömme”, tarjoaa yleiskuvan suomalaisesta rakennusperinnöstä alueittain, aikakausittain ja rakennustyypeittäin. Maakunnalliset esittelyt kertovat eri alueiden ominaispiirteistä. Eteläkarjalaisesta näkökulmasta esiin nousevat niin alueelle ominaiset linnoitusjärjestelmät, teollisuusympäristöt asuinalueineen kuin Saimaan kanavakin. Lyhyitä yleisesittelyjä täydentävät laajemmat artikkelit. Toinen sisältöalue keskittyy säilyttämiseen ja suojeluun, ja avaa näkymiä rakennusperinnön vaalimisen käytäntöihin tarjoten tietoa muun muassa vallitsevista kaavoitus- ja suojelukäytännöistä sekä kansalaisten mahdollisuuksista vaikuttaa oman lähiympäristönsä rakennusperintöasioihin. Kolmantena sisältöalueena on ”Hoito ja korjaaminen”, joka tarjoaa vanhoihin rakennuksiin liittyvää korjaustietoutta, kuten tietoa eri aikoina käytetyistä rakennusosista ja rakenteista sekä vanhojen rakennusten kulttuurihistoriallisia arvoja vaalivasta korjaamisesta. Vanhojen rakennusten korjausta suunnitteleville sivut tarjoavat peruslähdekohdat, joiden avulla rakennuksia voi kunnostaa vanhaa säästäten, edullisesti ja rakennusten kulttuurihistoriallisia ominaispiirteitä vaalien. Sivuilta löytyy myös esimerkiksi linkki Museoviraston 24 erilaisen korjauskortin lukemiseen. Korjauskorteista löy-

tyy tarpeellisia käytännön neuvoja ja periaatteita, kuinka korjata vanha rakennus perustuksista kattorakenteisiin sekä asianmukaista tietoa suositeltavista korjausmateriaaleista. Painotuotteina maksulliset korjauskortit ovat sähköisessä muodossa ilmaiseksi luettavissa myös suoraan Museoviraston restaurointiosaston sivuilta osoitteessa www.nba.fi/fi/korjauskortit.

Eräänlaisena neljäntenä sisältöalueena sivustolla on muuta asiaankuuluvaa sisältöä kokoava osio, joka kokoaa linkkejä suomalaiseen rakennusperinnön ympärille kytkeytyvästä moninaisesta toimijaverkostosta sekä tarjoaa tietoa muun muassa Euroopan rakennusperintöpäivistä ja kulttuuriympäristökasvatuksesta. Rakennusperintöportaalin kuhunkin osioon liittyy monen tyyppisiä erillisiä artikkeleita, joiden tekemisestä ovat vastanneet rakennusperintöön erikoistuneet asiantuntijat. Sivustolla esitellään myös viikoittain ajankohtaisia uutisia suomalaiseen rakennusperintöön liittyen. Etelä-Karjalasta esillä ovat viime aikoina olleet muun muassa Lappeenrannan Kino Aulan ja Nuijamiehen elokuvateatterien kohtaloon liittyvät kysymykset ja Keisarinasemaan liittyvät suunnitelmat sekä Hiitolanjoen teollisuushistorian matkailullinen hyödyntäminen Rautjärvellä. Sivustolta löytyy myös tapahtumakalenteri, joka kertoo muun muassa ajankohtaisista näyttelyistä ja muista tapahtumista kautta maan.

Maisema- ja kulttuurialueselvitys kuvaa sekä eteläkarjalaisen maiseman ja rakennetun ympäristön historiaa että arvokkaiden kulttuuriympäristöjen nykytilaa. Ilmakuva Lappeenrannan Kaupunginlahdelta vuodelta 1935. Kuva: Etelä-Karjalan museo.

Näkökulmia eteläkarjalaiseen kulttuurimaisemaan ja rakennusperintöön

Rakennusperintötietoa verkossa tarjoaa myös Etelä-Karjalan liiton laatima maakunnan rakennettua ympäristöä ja kulttuurimaisemaa esittelevä ”Maisema- ja kulttuurialueselvitys”. Selvitystä voisi luonnehtia yritykseksi kirjoittaa tiivistetty kokonaisvaltainen maakunnallinen historia kulttuurimaiseman ja rakennetun ympäristön näkökulmasta.

Kaksiosaisen selvityksen tarkoituksena on ollut tuottaa Etelä-Karjalan maisemasta ja rakennetusta ympäristöstä tietoa, jota voidaan käyttää alueidenkäytön suunnittelussa maakuntakaavoituksesta asemakaavoitukseen, tiedotus-, julkaisu- ja koulutustoimintaan ja edelleen sitä kautta eteläkarjalaisen identiteetin vahvistamiseen. Selvityksessä on kartoitettu maakunnallisesti merkittäviä kulttuurimaisemavyöhykkeitä ja painopistealueita, maisemateitä, perinnemaisemia, rakennettuja kulttuuriympäristöjä, Saimaan alueen historiaa, sotahistoriaa sekä muun muassa elinkeinojen ja teollisuuden historiaa.

Huhtikuussa 2008 valmistunut Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvityksen toinen osa on jatkoa vuonna 2007 ilmestyneelle selvityksen ensimmäiselle osalle, jossa käsiteltiin maakunnan vesistöjen ja maankamaran sekä kulkuväylien ja linnoitusten historiaa. Toinen osa keskittyy maakunnan asutuksen ja elinkeinojen historiaan, rakennetun ympäristön historiaan ja nykytilaan sekä eteläkarjalaisen kulttuurimaiseman ominaispiirteiden analysointiin. Historiallinen näkökulma on selvityksessä vahvasti esillä.

Vaikka peruslähtökohtana selvityksen tekemiselle on ollut Etelä-Karjalan valmisteilla oleva maakuntakaava, ovat selvityksen tulokset hyödynnettävissä paljon monipuolisemmin ja laajemmin. Tietoja voi helposti hyödyntää niin kouluopetuksessa kuin kulttuuri- ja historiamatkailun kehittämisessä. Tavoitteena on ollut kertoa tarina siitä miten nykyisestä Etelä-Karjalan maakunnasta on tullut sellainen

mikä se nyt on, ja mikä nykytilaisessa kulttuuriympäristössämme on arvokasta ja vaalimisen arvoista. Kulttuurimaisema- ja rakennuskulttuuriselvityksen toinen osa tarjoaa muun muassa kuntakohtaisen listauksen Etelä-Karjalan maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista ympäristöistä sekä kulttuurimaisemista.

Rakennuskulttuuriselvityksen toisen osan artikkelien kirjoittajina ovat toimineet maakunnan elinkeinohistoriasta kirjoittanut FM Anu Talka, varhaisesta asutushistoriasta kirjoittaneet arkeologit Jukka Luoto ja Ville Laakso. Asutuksesta ja elinkeinorakenteesta kertovista artikkeleista on vastannut Etelä-Karjalan liiton tutkimuspäällikkö Pirjo Iivainen. Rakennetun ympäristön historiasta ja nykytilasta on kirjoittanut arkkitehti Matti Veijovuori. Eteläkarjalaisia maisema-alueita on eritellyt maisema-arkkitehti Kaija Uusitalo.

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitykset ovat luettavissa sähköisessä muodossa, pdf-muotoisina tiedostoina.

Rakennusperintöportaali: www.rakennusperinto.fi

Museoviraston korjauskortit: www.nba.fi/fi/korjauskortit

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys osa 2 (2008) <http://195.200.69.17/index.asp>.

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys osa 1 (2007), Etelä-Karjalan liiton sivuilla:
<http://kanava.etela-karjala.fi/Kiinteasivu.asp?KiinteasivuID=2089&NakymaID=62>

Metka museoretki Sarkaan

Maahengen temppelin näyttelyä.

Joukko taipalsaarelaisia traktorihistorian harrastajia teki retken maaliskuun lopulla Suomen maatalousmuseo Sarkaan. Retki oli hyvin perusteltu, sillä tämä jo nimensäkin mukaan alansa keskusmuseoksi pyrkivä valtion tukea nauttiva Loimaalla toimiva laitos omaa laajat koneelliseen maatalouteen liittyvät kokoelmat. Eniten meitä kiinnostikin museon konehalli ja siellä esillä olevat traktorit, joita kielitauluista piittaamatta osa seurueesta tutki ihan sormituntumalla. Aihe oli läheinen siksi, että useimmilla oli henkilökohtaisia kokemuksia jos ei nyt ensimmäisestä Turussa tehdystä traktorista niin ainakin varhaisimmista traktorimalleista. Edustavaan uudisrakennukseen tehty perusnäyttely ei niinkään vakuuttanut. Sanottavaa on ilmeisesti ollut paljon ja tilaa kuitenkin rajoitusti. Näyttely antoi sekavan vaikutelman ja moni puhuiikin Harjavallassa olevasta Maahengen temppelistä selkeänä maanviljelyskulttuurin esittelyinä. Näkökulma näissä museoissa on erilainen ja siksi vertailu ei ole aivan oikeaan osunut. Kyseessä saattaa olla myös sukupolvien välinen ero. Maahengen temppele edustaa jo mennyttä hyvin jäsentynyttä näyttelyideologiaa. Sarka pyrkii antamaan moderneille ihmisille elämyksiä.

Erikoista Sarkassa oli atk-ratkaisujen vähyys. Uusissa museoissa ne näyttelevät keskistä osaa, mutta tuntuivat puuttuvat täältä lähes kokonaan. Ratkaisu ei ole välttämättä huono, sillä kiireisillä museokävijöillä ei useinkaan ole hienosta atk-tarjonnasta huolimatta aikaa ryhtyä pelaamaan tietokonepelejä. Yksi mielenkiintoinen nykYTEKNIikkaa käyttänyt ratkaisu perusnäyttelyssä oli konelehmä "Pellikki", jonka avulla museokävijöiden on mahdollista kokeilla koneellista lypsämistä ja seurata miten rehu kulkee lehmän ruuansulatuksen läpi.

Sarka-museon toimintaan kuuluu Museoraitti www.sivusto ja vastaava kirjanen. Niillä esitellään Suomen maataloushistorialliset museot. Vuonna 2008 julkaistussa luettelossa on kaikkiaan 26 nimikettä; joista yksikään ei ole Etelä-Karjalasta tai Savosta. Tämä ei kuitenkaan kuvaa koko totuutta. Kaikki museot eivät vain ole kirjautuneet tähän maatalousmuseoiden verkkoon.

Maatalousmuseoverkkoon voi tutustua osoitteessa: www.museoraitti.fi

Sarka ja sen Museoraitti-sivustolle kirjautuneet museot ovat varmasti tutustumisen arvoisia myös niille, jotka Etelä-Karjalasta retkeilevät kotimaassa.

Tiedotteet

Keisari Aleksanteri I -näyttely Etelä-Karjalan museossa peruuntuu

Kesäkuun 15. päivä Etelä-Karjalan museossa avautuvaksi suunniteltu Keisari Aleksanteri I – Euroopan pelastaja, Suomen suojelija –näyttely peruuntuu. Peruuntumisen syynä on Moskovan kulttuuriministeriön suorittama kokoelmatarkestus yhteistyökumppanimme, Pavlovskin palatsimuseon kokoelmissa. Kokoelmatarkestuksen vuoksi Pavlovskin museon koko tämän vuoden näyttelylainat on jouduttu peruuttamaan.

Lappeenrannan museotoimi on tehnyt näyttely-yhteistyötä pietarilaisten museoiden kanssa vuodesta 2004 lähtien. Näyttelyt ovat olleet suosittuja ja kiinnostaneet sekä eteläkarjalaisia, valtakunnallisia että kansainvälisiä näyttelyvieraita. Venäjän keskushallinnon tiukentamat maastavientisäädökset ovat vaikeuttaneet viime vuosina näyttely-yhteistyötä. Kesällä 2007 Generalissimus Suvorov –näyttelyn avausta jouduttiin siirtämään viikolla.

Etelä-Karjalan museo pahoittelee näyttelyn peruuntumista. Etelä-Karjalan museossa asiakkaita palvelee perusnäyttely Rajalla – Kolme karjalaista kaupunkia sekä Etelä-Karjalan juuret. Perusnäyttelyssä lapsia ilahduttaa myös leikkilortja Pekka.

Etelä-Karjalan taidemuseossa avautuu 25.5. valtakunnallisesti merkittävä Kohtalokkaita hetkiä – Sodan kuvia taiteessa –näyttely.

Tiedustelut

Päivi Partanen, vs. museotoimenjohtaja
paivi.m.partanen@lappeenranta.fi
040 564 2204

Satu Eiskonen, amanuenssi
satu.eiskonen@lappeenranta.fi
040 579 5744

Etelä-Karjalan museo suunnittelee uusia yhteistyön muotoja Venäjän kanssa

Lappeenrannan kaupungin museotoimessa on käynnistynyt uusi kulttuurihanke ”Northern Renaissance – New Dialogue of Cultures” (Pohjoinen renessanssi – uusi kulttuurien välinen vuoropuhelu). Projektin tavoitteena on luoda kontakteja ja verkostoja kulttuuritoimijoiden välille Kaakkois-Suomessa, Pietarin ja Leningradin oblastin alueella sekä vahvistaa ja edistää Pietarin ja Etelä-Karjalan

alueilla tapahtuvaa kulttuurimatkailua. Yhteiseen historiaan perustuvien kulttuurimatkailutuotteiden kehittäminen lisää alueen kiinnostavuutta ja tarjoaa matkailijavolyymien kasvaessa uusia työpaikkoja alueelle.

Projekti on jatkoa Etelä-Karjalan museon hallinnoimille yhteistyöhankeille Pietarin museoiden kanssa. Olemassa oleva yhteistyö perustuu Kaakkois-Suomen ja Venäjän yhteiseen historiaan, erityisesti Etelä-Karjalan, Laatokan, Karjalan kannaksen ja Pietarin alueella. Konkreettisena tavoitteena on lisätä museoiden välistä tutkimus- ja kulttuuriyhteistyötä ja levittää tietoa kulttuurivaihdosta myös museosektorin ulkopuolelle muille kulttuuritoimijoille sekä laajalle yleisölle.

Hankkeen hallinnoijana toimii Lappeenrannan kaupunki/museotoimi. Hankkeen palkattuna henkilöstönä toimii Suomessa projektipäällikkö ja Venäjällä projektikoordinaattori. Myönteinen rahoituspäätös on saatu viime vuoden joulukuussa ja hanke käynnistyi helmikuun alussa, kun projektipäällikkö Tarja Vahtokari-Sahari aloitti työnsä linnoituksen entisellä kärkeälatolla. Hanke on tiivis kokonaisuus, joka päättyy ensi vuoden vaihteessa. Konkreettiset käytännön toimet sijoittuvat pääosin kuluvaan vuoden toiselle puoliskolle. Kokonaisrahoitus projektille on 148.000 euroa, josta 132.000 euroa tulee EU:n Tacis-rahoituksesta. Hankkeen yhteistyökumppaneina projektissa Lappeenrannan kaupungin museotoimen kanssa ovat Suvorov-museo Pietarista, Roerich's Estate Museum Leningradin oblastista sekä molempien maiden museoliitot.

Erilaiset tapahtumat sisältyvät projektin työohjelmaan. Kesäkuussa järjestetään Lappeenrannassa molempien maiden museoammattilaisille yhteinen koulutus- ja neuvottelutilaisuus. Tämän lisäksi järjestetään lokakuussa 2008 Pietarissa venäläis-suomalainen museokonferenssi, jossa alan asiantuntijat voivat tavata toisiaan. Konferenssin sisältö talletetaan seminaarijulkaisuksi. Paikallisena konkreettisena oppimisprosessina toimii työntekijävaihto Etelä-Karjalan museon ja Venäjän museoiden välillä. Kummastakin maasta kaksi henkilöä vierailee naapurimaassa viikon museoiden työtapoihin ja –sisältöön tutustuen. Yhteisenä tavoitteena on luoda entistä tiiviimpi yhteistyö lähialueen museoiden välille sekä venäläis-suomalaisen kulttuuriyhteistyön tietoisuuden levittäminen ja informaation jakaminen muille kulttuurisektoreille unohtamatta laajaa yleisöä.

Lisätietoja antaa :

Tarja Vahtokari-Sahari, projektipäällikkö
tarja.vahtokari-sahari@lappeenranta.fi
puh 040 587 2274

Yhteystiedot ja aukioloajat

ETELÄ-KARJALAN MUSEO

Kristiinankatu 15, Linnoitus, Lappeenranta
puh. 05 616 2261, 05 616 2255

avoinna
talvi ti-su klo 11-17
kesä ma-pe klo 10-18, la-su klo 11-17

ETELÄ-KARJALAN TAIDEMUSEO

Kristiinankatu 8-10, Linnoitus, Lappeenranta
puh. (05) 616 2256

avoinna
talvi ti-su klo 11-17
kesä ma-pe klo 10-18, la-su klo 11-17

RATSUVÄKIMUSEO

Linnoitus, Lappeenranta
puh. 05 616 2257, 05 616 2261

talvi avoinna tilauksesta
kesä ma-pe klo 10-18, la-su klo 11-17

WOLKOFFIN MUSEO

Kauppakatu 26, 53100 Lappeenranta
puh. 05 616 2258, 05 616 2261

avoinna
talvi la-su klo 11-17
(suljettu tammi-helmikuu)
kesä ma-pe klo 10-18, la-su klo 11-17

GALLERIA LAURA

Kauppakatu 25, 53100 Lappeenranta
avoinna ma-pe klo 10-17,
la-su klo 10-14

Lappeenrannan kaupungin museotoimi Henkilökunta:

hallinto, museotoimenjohtaja:

vs. Päivi M. Partanen, puh.
(05) 616 2260, matkapuh. 040 564 2204
Olli Immonen, virkavapaalla 31.7.2009
saakka

näyttelymestari:

Raimo Kaapro, puh. 040 849 4275

toimisto:

Ulla Loisa, puh. (05) 616 2261

avoinnapito:

Seppo Mustola, puh. 0400 241 748

valokuvaaja:

Tuomas Nokelainen, puh. (05) 616 2275,
matkapuh. 040 848 4940
Seppo Pelkonen vuorotteluvapaalla
12.10.2008 asti

avoinnapito:

Vaula Stenberg, puh. (05) 616 2255,
(05) 616 2256

museomestari:

Matti Väyrynen, puh. 040 556 2269
Seppo Sarin, vuorotteluvapaalla
22.8.2008 asti

Etelä-Karjalan museo

näyttelyt:

Satu Eiskonen, puh. 040 579 5744

kokoelmat, luettelointi:

Helena Karvinen, puh. (05) 616 2272
Marjut Kasanen, puh. (05) 616 2265

**esinekokoelmat, vastaava
ja Galleria Laura:**

Mariina Kellokumpu, puh. 040 838 6592

rakennustutkimus:

Miikka Kurri, puh. 040 537 0363

maakuntamuseotyö:

Jukka Luoto, puh. 040 563 1898

museokauppa ja kokoelmat:

Noora Niemi, puh. (05) 616 2272,
matkapuh. 040 715 3345

konservointi:

Eira Räisänen, puh. (05) 616 2265

valokuvakokoelmat ja

Wolkoffin kokoelmat:

Elina Vuori, puh. 040 531 0424

sähköpostit:

etunimi.sukunimi@lappeenranta.fi

Hankkeet:

Hei hoplaa -hanke:

projektisihteeri Elina Lyijynen,
puh. (05) 616 2275

**The Northern Renaissance
– New Dialogue of Cultures**

projektipäällikkö Tarja Vahtokari-Sahari,
(05) 616 2274, 040-5872274

Etelä-Karjalan taidemuseo

näyttelyt:

vs. Senni Kela, 040 5226280
Eeva-Kaisa Hakulinen vuorotteluvapaalla
11.9.2008 saakka

aluetaidemuseotoiminta:

Marjatta Räsänen, (05) 616 2268,
040 5637618

kokoelmat:

Leena Rätty, 040 526 4120

Etelä-Karjalan museon ja taidemuseon verkkosivut:

<http://www.lappeenranta.fi/museot>

Etelä-Karjalan museon verkkonäyttelyt:

<http://www.lappeenranta.fi/?depid=12576>

Kadonnutta ja katoavaista Lappeenrantaa
Generalissimus Suworov
Lappeenrannan lähikyläiden rakennusinventointi
Lappeenrannan varuskuntahistoria
Matka Saimaan kanavalla
Lappeenrannan kaupungin historiaa
Etelä-Karjalan esihistoriaa ja muinaisjäännöksiä
Kauskilan kalmiston arvoitus -peli
Lappeenrannan muuttuvat kasvit
Lappeenrannan Linnoituksen historia
Keisarillisia matkoja Kaakkois-Suomessa
Keisarin jalanjäljillä -kävelykierros

Etelä-Karjalan museon lainattavat näyttelyt, videot ja diasarjat verkko-osoitteesta:

<http://www.lappeenranta.fi/?depid=12571>

Etelä-Karjalan museon julkaisuja

Nro 3 **Lauri Putkonen**, 1978
KULTTUURIHISTORIAALISESTI MERKITTÄVÄT RAKENNUKSET JA ALUEET
36 s. kuvitettu
ISBN 951-9428-04-6
5,90 €

Nro 4 **Marja-Liisa Suomalainen**, 1978
ETELÄ-KARJALAN PERINNÄISTÄ RUOKAKULTTUURIA
62 s. kuvitettu
5,90 €

Nro 8 **Leena Mäkipää**
LAURITSALAN SAHAN TYÖVÄEN TYÖ- JA ASUNTO-OLOISTA 1916-1956
(pro gradu Turun yliopisto)
68 s. kuvitettu, kartta, asuntojen piirr.
Summary in English
ISSN 0358-301
ISBN 951-9428-15-1
10,90 €

Nro 9 **Laila Lehtikoinen**, 1982
LAPPEENRANNAN KADUNNIMET
126 s. kuvitettu, asemakaavat
Summary in English
ISSN 0358-3015
10,90 €

Nro 11 **Merja Kokkonen**, 1985
TORIKAUPPAA LAPPEENRANNASSA 1930-1970 (pro gradu Turun yliopisto)
75 s. kuvitettu Summary in English
ISSN 0358-3015
ISBN 951-9428-63-1
8,40 €

Nro 12 1987
ETELÄ-KARJALAN TAIDEMUSEO – KOKOELMAT
128 s. kuvitettu, 16 väriplanssia
Esipuhe Eero Laajo, suom. ja engl.
ISSN 0358-3015
ISBN 951-9428-64-X
12,60 €

Nro 13 **Kari Hukkila**, 1990
KUVIA KANNAKSELTA – taidetta ja taiteilijoita 1918-1944
136 s. kuvitettu, 16 väriplanssia
English resume
ISSN 0780-3958
ISBN 951-9278-88-5
16 €

Nro 14 **Eija-Hilkka Anttila**, 1992
WANHA HYWÄ LAPPEENRANTA
124 s. kuvitettu vanhoihin valokuvien
ISSN 0780-3958
ISBN 952-9568-21-5
13,50 €

Nro 15 **Elina Vuori – Mervi Kansonen**, 1992
VIIPURINRINKELI
31 s. kuvitettu
ISSN 0780-3958
ISBN 952-9568-38-X
5,10 €

Nro 16 **Heikki Pohjanpää**, 1993
BREITENFELDISTÄ LAPPEENRANTAAN
39 s. kuvitettu
ISSN 0780-3958
ISBN 952-9568-55-X
5,90 €

Nro 17 **Sirkka Laakso**, 1994
ELÄMÄ EDESTAKAISIN
– Karjalaisten evakkotie 1939-1944
79 s. kuvitettu
ISSN 0780-3958
ISBN 952-9568-71-1
6,70 €

Nro 18:1a
Toim. Soile Rinno – Minna Laukkanen, 1997
KARJALAN LUTERILAISET KIRKOT JA SEURAKUNTIEN PYHÄT ESINEET
ANTREASTA ÄYRÄPÄÄHÄN – hiljaiset kirkot
582 s. kuvitettu + 16 s. värikuvia
Jyväskylä 1997
ISSN 0780-3958
ISBN 951-785-012-3
12 €

Nro 18:1b **Toim. Kristina Thomenius ja Minna Laukkanen**, 1997
KARJALAN JA PETSAMON ORTODOKSISET KIRKOT JA KIRKKOTAIDE
ANTREASTA ÄYRÄPÄÄHÄN – hiljaiset kirkot
388 s. kuvitettu + 24 s. värikuvia
Jyväskylä 1997
ISSN 0780-3958
ISBN 951-785-013-1
10 €

Nro 18:2 **ANTREASTA ÄYRÄPÄÄHÄN. Hiljaiset kirkot – taidearteita Karjalasta**
Näyttelyluettelo
78 s. kuvitettu
Saarijärvi 1997
ISSN 0780-3958
ISBN 951-785-013-1
2,50 €

Nro 19 **Toim. Heli Kellokumpu**, 1998
TEKSTIILISTÄ TAIDETTA
35 s.
Lappeenranta 1998
ISSN 0780-3958
ISBN 951-785-029-8
7,60 €

Nro 20 **Pekka Toivanen**, 1999
JOHAN ROSENHANEN DIARIUM 1652-1654
131 s. kuvitettu
Lappeenranta 1999
ISBN 951-785-034-4
15,10 €

Nro 21 **Toim. Soile Rinno**, 1999
KAUSKILASTA KUNTALIITOKSEEN . Historiaa ja tarinoita Lappeenrannasta ja sen asukkaista.
140 s. kuvitettu
Lappeenranta 1999
ISBN 951-785-038-7
10,00 €

Nro 22 **Minna Kähtävä-Marttinen**, 2000
MATKA MENNEISYYTEEN
Etelä-Karjalan muinaisjäännekohteita
kulttuurimatkaillalle
85 s. kuvitettu
Lappeenranta 2000
ISBN 951-785-048-4
8,40 €

Nro 23 **Toim. Leena Rautavuori – Elina Vuori**
WOLKOFFIN TALO –
kauppakartano Lappeenrannassa
119 s. sidottu, kuvitettu
Jyväskylä 2001
ISBN 951-785-060-3
25,10 €

Nro 24 **Marina Kellokumpu**, 2002
SEITSEMÄN VUOSIKYMMENTÄ LAPPEENRANTALAISENA VAIKUTTAJANA
51 s. kuvitettu
ISBN 951-785-063-8
10,00 €

Nro 25 **Toim. Satu Eiskonen – Henna Heiskamo**, 2003
ETELÄ-KARJALAN MUSEO-OPAS
– Museum guide of South Karelia
157 s. kuvitettu
ISBN 951-785-065-4
1,00 €

Nro 26 **Mervi Kansonen-Arja Roivainen**
”VÄHITTÄIS- JA PALJOITTAISKAUPPAA TARPEELLISILLA TEOKSILLA”
Kauppiastaloja ja kauppiaita Lappeenrannassa 1800-luvun alkupuolelta 1940-luvulle
272 s. sidottu, kuvitettu
Jyväskylä 2004
ISBN 951-785-074-3
30,00 €

Nro 27 **Toim. Satu Eiskonen**
NIKOLAI II
227 s. sidottu, kuvitettu
Helsinki 2004
ISBN 951-785-076-X
19,50 €

Nro 28 **Kaija Kiiveri-Hakkarainen**
RAKENNETTU LAPPEENRANTA
263 s., nidottu, kuvitettu
Lappeenranta 2006
ISBN 951-785-087-5
26,00 €

Nro 29 **Toim. Päivi Partanen-Larissa Eleskina-Elina Lyijynen**
GENERALISSIMUS SUVOROV
208 s., sidottu, kuvitettu
Helsinki 2007
ISBN 978-951-785-091-9
30,00 €

Nro 30 **Anu Talka-Jukka Luoto**
PIEN-SAIMAAN KULTTUURIRETKIOPAS
87 s., nidottu, kuvitettu
Mikkeli 2007
ISBN 978-951-97725-2-3
6,00 €

MONINAINEN EMÄNTÄ

Kirjoituskilpailu maaseudun naisen arjesta

Kerro, millaista Sinun on ollut ja on. Oletko syntyisin maalta vai muuttanut maaseudulle vasta myöhemmin? Työskenteletkö kokopäiväisesti maatilalla vai oletko ns. osa-aikaemäntä ja palkkatyössä? Millaista arkesi on eri rooleissa: emäntänä, miniänä, tyttärenä, anoppina. Millaisia muutoksia on vuosien varrella tapahtunut? Mitä merkitsee olla emäntä?

Kerro tosipohjainen tarina muistoistasi ja kokemuksistasi. Voit kirjoittaa vapaasti yhden tai useamman alla annetun teeman pohjalta. Kirjoita vapaamuotoisesti itsellesi sopivalla tavalla.

Tulokset julkistetaan 5.3.2009 maatalousmuseo Sarkassa.

Kilpailussa jaetaan yksi 2000 €:n, yksi 1000 €:n ja yksi 500 €:n palkinto sekä erikoispalkintoja.

Vastaukset tulee lähettää 31.8.2008 mennessä Suomen maatalousmuseoon Sarkaan, Vanhakirkontie 383, 32200 Loimaa.

Lisätietoja saa:

Tellervo Saukoniemi

puh. 02-7637 7017

tellervo.saukoniemi@sarka.fi

www.sarka.fi.

